

เมื่อกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และมนุษย์ด้วยกัน สิ่งหนึ่งที่เรามักจะพิจารณา คือ ความสัมพันธ์ในเรื่องของสิทธิและหน้าที่ซึ่งมนุษย์พึงมีต่อกัน ความสัมพันธ์ในด้านสิทธินี้มีพื้นฐานจากความคิดที่ว่า มนุษย์มีลักษณะพิเศษบางประการซึ่งทำให้มนุษย์มีคุณค่าในตัวเอง เป็นจุดหมายในตัวเองหาใช้ชีวิตซึ่งจะนำไปสู่จุดหมายอื่นไม่ สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้เราเชื่อว่า มนุษย์มีสิทธิขั้นพื้นฐานบางอย่าง เช่น สิทธิในชีวิต สิทธิในเสรีภาพ ฯลฯ และสิทธิเหล่านี้เองซึ่งทำให้เกิดหน้าที่ หรือพันธะทางจริยธรรมซึ่งมนุษย์ผู้หนึ่งพึงปฏิบัติ หรือละเว้นจากการปฏิบัติ เพื่อดำรงไว้ซึ่งสิทธิที่มนุษย์ผู้อื่นและตนเองพึงมี เช่น หน้าที่ซึ่งควบคู่กับสิทธิแห่งชีวิต คือ หน้าที่ช่วยชีวิต หรือหน้าที่ละเว้นจากการฆ่าผู้บริสุทธิ์ เป็นต้น เป็นหน้าที่ซึ่งมนุษย์ผู้หนึ่งมีอำนาจทางจริยธรรมที่จะเรียกร้องจากมนุษย์อีกผู้หนึ่ง หรือกลุ่มหนึ่ง ในทำนองเดียวกันเมื่อพิจารณาเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในลักษณะสิทธิและหน้าที่แล้ว เราอาจเห็นพ้องต้องกันว่า เราทุกคนมีหน้าที่ที่จะรักษาสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษยชาติ แต่ถ้าพิจารณาในแง่ที่สภาพแวดล้อมมีคุณค่าในตัวเอง สิทธิที่จะเรียกร้องให้เรารักษาหน้าที่รักษามันให้อยู่ในสภาพดีเพื่อตัวมันเอง เหมือนกับที่มนุษย์ผู้หนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งมีสิทธิเรียกร้องให้ผู้อื่นทำหน้าที่ทางจริยธรรมของตน ผู้เขียนเชื่อว่าการยอมรับของคนโดยทั่วไป คงเกิดขึ้นได้ยาก เพราะคนส่วนมากมองสิ่งภายนอกตัวเรา ซึ่งไม่ใช่มนุษย์ด้วยกันในลักษณะเป็นวิถีไปสู่จุดหมาย นั่นคือ สภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็น สัตว์ พืช สาธารณ แม่น้ำ ฯลฯ ล้วนแต่มีเพื่อมนุษย์ ความสุขหรือสวัสดิภาพของมนุษย์ ฯลฯ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เห็นว่าคุณค่าซึ่งมีลักษณะเป็นคุณค่าในตัว (intrinsic value) เป็นคุณค่าซึ่งมนุษย์เท่านั้นพึงมี ทุกสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์จะมีคุณค่าได้ก็ต่อเมื่อมันมารับใช้มนุษย์ (extrinsic value) ในแง่นี้อาณาจักรของศีลธรรมจึงถูกจำกัดอยู่ในขอบเขตของสังคมมนุษย์เท่านั้น ส่วนสังคมสัตว์ พืช ฯลฯ อยู่นอกขอบเขตของศีลธรรมโดยสิ้นเชิง

ความคิดนี้มีใช้ความคิดใหม่ ไม่ว่าจะนักปราชญ์ในสมัยกรีก สมัยกลาง หรือสมัยใหม่ทางตะวันตกล้วนแต่มีความคิดเช่นนี้ นั่นคือจะกล่าวถึงคุณค่าภายนอก (extrinsic value) ของสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจแบ่งเป็นหัวข้อใหญ่ได้ดังนี้ คือ

1. คุณค่าทางจิตใจ เมื่อเราเห็นความสวยงาม ความกลมกลืน ความเรียบง่ายในธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้จะช่วยทำให้จิตใจของเราสงบ มีอารมณ์อ่อนละมุนเกิดสุนทรียภาพขึ้นในจิตใจ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สภาพแวดล้อมช่วยทำให้เรา เป็นมนุษย์มากขึ้นในด้านของจิตใจ ในทางตรงกันข้ามถ้าเราปล่อยให้มีมนุษย์ทำร้ายสภาพแวดล้อม เช่น ขี้หรือเด็ดดอกไม้ ต้นไม้ ทำทารุณสัตว์ได้ตามใจชอบ จะทำให้มนุษย์ต่อต้านต่อความรู้สึก และความทุกข์ทรมานของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน หรือไม่ก็จะเกิดความเคยชินและกระทำต่อเพื่อนมนุษย์ดังที่ได้กระทำต่อพืชหรือสัตว์

2. คุณค่าทางวิทยาศาสตร์ ในสภาพแวดล้อมนั้น ทุกวงจรของมันไม่ว่าจะเป็นอาณาจักรของพืช ของสัตว์ หรือแม่น้ำลำธาร ฯลฯ ล้วนแต่มีกฎเกณฑ์และระบบของมันเอง การรู้ธรรมชาติของสิ่งเหล่านี้ ทำให้มนุษย์นำมาดัดแปลงใช้เป็นประโยชน์ได้ทั้งสิ้น

3. คุณค่าต่อชีวิตในอนาคต การรักษาสภาพแวดล้อม พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ไม่ให้สูญพันธุ์ไปนั้นเป็นความรอบคอบอย่างหนึ่ง เพราะในอนาคตอาจจะมีสิ่งซึ่งเราไม่คาดคิดเกิดขึ้นก็ได้ เช่น อาจเกิดโรคร้ายขึ้น การแก้ไขอาจต้องใช้พืชหรือพันธุ์สัตว์บางอย่างช่วย ถ้าเราปล่อยให้สิ่งเหล่านี้สูญพันธุ์ไป ก็เท่าเป็นการปล่อยให้สิ่งซึ่งอาจมีประโยชน์ในอนาคตเสียหายสูญพันธุ์ไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

4. คุณค่าต่อสุขภาพทางกาย การมีสภาพแวดล้อมที่ดี โดยเฉพาะปล่อยให้มบริ เวณซึ่งเป็นธรรมชาติไว้ จะทำให้ผู้คนได้ใช้ประโยชน์ในด้านการศึกษา และสันทนาการต่าง ๆ

สิทธิของสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ : สิทธิของสัตว์

ตามที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด การทำหน้าที่ในการรักษาสภาพแวดล้อมเพื่อนมนุษย์ มีมนุษย์เป็นจุดศูนย์กลางทั้งสิ้น ในปัจจุบันนักปราชญ์หลายท่านมีความเห็นว่า ศีลธรรม หรือจริยธรรมนั้นหาควรมีอาณาเขตจำกัดอยู่แต่สิ่งคนมนุษย์ไม่

ถ้าพิจารณาจากประวัติความคิดทางจริยศาสตร์ จะเห็นว่ามีการเคลื่อนไหว จากการเห็นคุณค่าของมนุษย์ในหมู่ของตน ขยายกว้างออกไปครอบคลุมมนุษย์ชาติทั้งหมด ในระยะแรก ๆ นั้น คนเผ่าหนึ่งมองคนอีกเผ่าหนึ่งในลักษณะเป็นศัตรู หรือด้อยกว่าทางคุณค่าเหมาะสมจะเป็นทาส ต่อมาความคิดทางศาสนา เช่น คริสต์ศาสนาก็ทำให้มนุษย์ทุกคนมีคุณค่าเท่ากัน เพราะเป็นผลงานของพระเจ้าองค์เดียวกัน และแล้วอาณาจักรของศีลธรรมก็ขยายครอบคลุม

ไปถึงการเห็นคุณค่า และสิทธิของมนุษย์ซึ่งในอดีตถูกละเลย เช่น การยกย่องสถานะสตรีเพศว่าเท่าเทียมบุรุษเพศ การยอมรับของมนุษย์มิได้หยุดยั้งเพียงเท่านี้ สิทธิของคนทุพพลภาพ (ทางสติปัญญาและกาย) สิทธิของเด็กอ่อนและเด็กในครรภ์ ก็เริ่มได้รับการพิจารณา และเป็นที่ยอมรับของคนส่วนมาก แต่ถึงกระนั้นอาณาจักรของศีลธรรมก็ยังคงจำกัดอยู่ในสังคมมนุษย์อยู่ดี ในปัจจุบันการถกเถียงเรื่องสิทธิสตรี และของคนผิวดำกำลังเป็นจุดสนใจของคนทั่วไป ในขณะที่เดียวกันการถกเถียงเรื่องสิทธิของสัตว์ก็เริ่มเป็นที่สนใจของนักปราชญ์บางพวก สาเหตุหนึ่งซึ่งทำให้เกิดความสนใจในเรื่องนี้ก็คือ การขยายกิจการโรงงานเลี้ยงสัตว์ (factory farming) ซึ่งเป็นเหตุทำให้สัตว์ต้องถูกกักขังในที่จำกัด ถูกเลี้ยงโดยการบังคับให้กินอาหารประหลาด ๆ ฯลฯ อันยังผลมาสู่ความทุกข์ทรมานของสัตว์เป็นจำนวนมาก นักปราชญ์ส่วนใหญ่ให้ความสนใจในเรื่อง ความเจ็บปวดของสัตว์เป็นเรื่องสำคัญ ดังตัวอย่างจากงานของ สตีเฟน คลาร์ก (Stephen Clark) ในหนังสือชื่อ The Moral Status of Animals

คลาร์กมีความเห็นว่า หลักทางศีลธรรมขั้นพื้นฐานที่ลุดที่มนุษย์พึงยึดถือ คือ การหลีกเลี่ยงการทำร้ายหรือทำให้ผู้อื่น หรือสิ่งมีชีวิตเสียหาย จากความคิดนี้ คลาร์กสรุปว่า

"ไม่มีทางสู่จริตอื่นอีกแล้วนอกจากการ เลิกบริโภคอาหารประเภทเนื้อสัตว์ และการวิจัยทางชีววิทยาการแพทย์ส่วนมากเสีย"¹

วิธีซึ่งคลาร์กใช้ในการยืนยันความคิดนี้ก็คือ โดยโต้แย้งความเห็นของฝ่ายตรงข้าม คลาร์กเสนอข้อโต้แย้งสำคัญ ๆ 8 หัวข้อ ซึ่งฝ่ายตรงข้ามใช้เพื่อโต้แย้งว่า หลักการที่ว่า "การทำให้เกิดความทุกข์ทรมานโดยไม่จำเป็น เป็นสิ่งซึ่งผิดทางจริยธรรม" นั้นไม่จำเป็นต้องยึดปฏิบัติเสมอไป โดยคลาร์กพยายามแสดงให้เห็นว่าข้อโต้แย้งเหล่านี้ไม่มีเหตุผล ข้อโต้แย้งเหล่านี้ได้แก่

1. เนื่องจากความเจ็บปวด หมายถึง ความรู้สึกเจ็บปวดทางกาย ดังนั้นหลักการนี้ควรปรับปรุงใหม่เป็น การทำให้เกิดความรู้สึกเจ็บปวดทางกายต่อสัตว์เป็นสิ่งผิด

¹Stephen R.L. Clark, The Moral Status of Animals. (London : Clarendon Press, 1977), p. 12.

คลาตอบข้อโต้แย้งนี้ว่า ความเจ็บปวดทรมานทุกขัทรมานั้นมิใช่เกิดขึ้นได้กับร่างกายเท่านั้น แต่รวมไปถึง ความกลัว ความกระวนกระวายใจ ความเปื้อนหนาย ฯลฯ ด้วย การที่ฝ่ายตรงข้ามพยายามจะลดหลักทางจริยธรรมหลักนี้ให้ใช้ได้กับความเจ็บปวดทางกายเท่านั้น เป็นการละเลยผลประโยชน์ (interest) สำคัญของสัตว์ นอกจากนี้อะไรจะเกิดขึ้นถ้าเราใช้หลักของฝ่ายตรงข้ามกับมนุษย์

2. เนื่องจากสัตว์ไม่สนใจ หรือ ไม่มีความปรารถนาในสิ่งที่ตนไม่มี และไม่เคยมียังนั้นไม่จำเป็นที่เราจะต้องไปสนใจเกี่ยวกับความปรารถนา หรือความไม่ล้มปรารถนาของสัตว์ ในข้อนี้คลาคเห็นว่า ถึงแม้สัตว์จะไม่มีมีความปรารถนาในแง่ที่เห็นภาพว่า ตนยังขาดอะไรในชีวิต แต่ในทางสรีระแล้วมันคงจะปรารถนาที่จะได้อากาศหายใจ น้ำ อาหาร อิศรภาพที่จะได้เคลื่อนที่ย้ายไปในที่ต่าง ๆ การที่เราขังลุนข่าไว้ในกรงก็เปรียบเสมือนว่าเราได้ตัดขาทั้ง 4 ของมันทิ้ง แล้วคลาคก็หันกลับมาเทียบกับเด็กแรกเกิดว่า เด็กก็ไม่มีมีความปรารถนาในสิ่งที่ตนไม่มีเหมือนกัน แต่ทำไมเราจึงไม่ปฏิบัติต่อเขา เหมือนที่เราปฏิบัติต่อสัตว์

3. สัตว์ขบที่จะมีชีวิตอยู่ ถึงแม้จะทรมานทุกขัทรมานมากกว่าที่จะไม่มีชีวิตอยู่เลย ดังนั้นไม่จำเป็นที่เราจะต้องถือหลักการของคลาค

คลาคโต้แย้งว่า ถ้าเป็นเช่นนี้เราก็ไม่ควร เลิกระบบทาส หรือการใช้มนุษย์เป็นหนุตะเภาในห้องทดลอง เป็นเวลานานนับสิบปี เพราะพวกนี้ก็ความรู้สึกเช่นเดียวกับสัตว์ อีกประการหนึ่ง เราจะรู้ได้อย่างไรว่าสัตว์ที่ยังไม่มีชีวิตมาดูโลกชอบอะไร แต่ที่แน่ ๆ คือ เมื่อมันมีชีวิตแล้ว ผลประโยชน์หลักประการหนึ่งของมัน คือ การเลี่ยงความเจ็บปวด และการได้ทำสิ่งซึ่งลักษณะทางสรีระของมันกำหนด

4. ในเรื่องของสัตว์เลี้ยงนั้น เราย่อมเห็นพ้องต้องกันว่าการมีเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ของสัตว์ เป็นสภาพการณ์ที่ดีกว่าไม่มีเผ่าพันธุ์ (species) เลย ดังนั้นเป็นการดีที่เราจะเลี้ยงสัตว์เหล่านี้ ถึงแม้ว่าการเลี้ยงดูจะต้องมีการทำทารุณกับมันบ้างอย่างเลี่ยงไม่ได้ก็ตาม

คลาคไม่เห็นด้วยกับการกักขังสัตว์ เพราะนี่เป็นสิ่งหนึ่งซึ่งขัดกับผลประโยชน์ของมัน คลาคหันกลับมาใช้การ เปรียบเทียบกับมนุษย์อีกว่า ถ้าเรายอมให้ใช้เหตุผลเช่นนี้ สิ่งซึ่งจะตามมาก็คือ การยอมให้เปิดสถานกักกันชาวอพยพเขมร เพื่อให้พวกนี้ได้แพร่พันธุ์ และทำการทดลองต่าง ๆ กับพวกนี้ เพื่อให้แน่ใจว่าเราจะได้อาวเขมร หรือมนุษย์อีกพวกหนึ่งไว้ในโลก

5. เนื่องจากความลุ่มขของมนุษย์มีน้ำหนักมากกว่าความเจ็บปวดของสัตว์ เราจึงไม่จำเป็นต้องยึดหลักการของคลาด

คลาดตั้งคำถามกลับว่า ในแง่ใดที่ว่าความลุ่มขมนุษย์มีน้ำหนักมากกว่า บางครั้งสัตว์ก็มีความรู้สึกเหมือนมนุษย์ และถ้ามีมนุษย์บางคน เช่น พวกลุ่มองพิการ หรือคนอาการต้อต ซึ่งแทบจะไม่มีความรู้สึกเลย และมีระดับความลุ่มขในความรู้สึกน้อยกว่าสัตว์ เราพร้อมที่จะกระทำต่อคนพวกนั้น เหมือนกับที่เรากระทำกับสัตว์หรือไม่ นอกจากนี้รสนิยมและความปรารถนาของมนุษย์นั้นอาจแก้ได้ โดยการศึกษา การที่มนุษย์จะเปลี่ยนจากการบริโภคอาหารเนื้อสัตว์มาเป็นอาหารประเภทพืชนั้น ไม่ใช่เป็นการทำให้มนุษย์ลุ่มขน้อยลง เพราะ

"ความลุ่มขที่ "จำเป็น" ซึ่งถ้าไม่มีแล้วจะทำให้เกิดความทุกข์เท่านั้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การคำนวณ (ว่าความลุ่มขของใครจะมีน้ำหนักกว่าความทุกข์ของใคร)"¹

คลาดเชื่อว่าถ้าไม่มีข้อจำกัดนี้ เราก็อาจให้เหตุผลอะไรก็ได้ที่เข้าข้างความลุ่มขของมนุษย์

6. ถ้ามนุษย์พร้อมที่จะยอมทนทุกข์ทรมานในการเป็นหนูตะเภา เพื่อจะนำมาซึ่งความก้าวหน้าทางการแพทย์ ก็ไม่น่าจะผิดที่จะทำเช่นเดียวกับสัตว์

คลาดชี้ว่าวีรบุรุษนั้นเป็นที่ชื่นชมของคนทั่วไป แต่ไม่ได้หมายความว่า มนุษย์ผู้อื่นหรือสัตว์จะต้องมีพันธะที่จะเดินตามรอยเท้าวีรบุรุษเหล่านี้

7. เนื่องจากการทำร้าย หรือการทำให้สัตว์เจ็บปวดเท่านั้นที่เป็นความผิดทางศีลธรรม ดังนั้นการฆ่าโดยไม่ให้สัตว์ต้องเจ็บปวดจึงไม่รวมอยู่ในหลักการนี้

คลาดโต้แย้งว่า การเลี้ยงสัตว์ในลักษณะอุตสาหกรรมโรงงาน (factory farming) หรือการใช้สัตว์ทดลอง เป็นการทำร้ายสัตว์ แม้ว่าจะเป็นการฆ่า ซึ่งไร้ความเจ็บปวดก็ตาม

8. เนื่องจากความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เราจึงไม่ควรสนใจหลักการนี้

¹Ibid., p. 78.

คลาตกตอบข้อโต้แย้งที่ว่า ถึงแม้จะเป็นความจริง แต่ก็ได้หมายความว่าเราควรจะทำให้มันเกิดมากขึ้นอีก ใครก็ตามที่คิดเช่นนี้ ตามตรรกแล้วจะไม่สะทกสะท้านกับความเจ็บปวดของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเลย

เมื่อพิจารณาความคิดของคลาตกแล้วจะเห็นว่า ในแง่หนึ่งคลาตกไม่เห็นด้วยกับการฆ่าสัตว์ แต่คลาตกเองก็มีได้เสนอข้อโต้แย้งอย่างชัดเจนในเรื่องสิทธิของสัตว์ นักปราชญ์ผู้ซึ่งเสนอความคิดในเรื่องนี้ค่อนข้างชัดเจนและละเอียด ได้แก่ ปีเตอร์ ซิงเจอร์ (Peter Singer) ในงานชื่อ Animal Liberation ซึ่งเป็นงานซึ่งทำให้เกิดการถกเถียงในเรื่องการขยายอาณาจักรของศีลธรรมออกไปถึงสัตว์ ซิงเจอร์พยายามที่จะแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ทางจริยธรรมของสัตว์ว่า มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้เราทำหน้าที่บางประการ เช่น หน้าที่ไม่ฆ่าสัตว์ โดยใช้อ้างอิงในเรื่องความเสมอภาค ซึ่งคนส่วนใหญ่คุ้นหูอยู่แล้ว เขากล่าวว่า

"นอกจากความเห็นแก่ตัวของเราที่จะรักษาอภิสิทธิ์ในการกดขี่มั่งหมั่งแล้ว ไม่มีเหตุผลอื่นใดอีกเลยที่เราปฏิเสธการขยายหลักความเสมอภาคให้ครอบคลุมไปถึงสมาชิกพันธุ์อื่น"¹

ในงานชื่อ Animal Liberation นี้ ซิงเจอร์พยายามจะชี้ว่า สัตว์มีความเสมอภาคทางจริยธรรมกับเรา หลักแห่งความเสมอภาคนี้คือ

"แต่ละหน่วยล้วนแต่มีค่าเป็นหนึ่ง และไม่มากกว่าหนึ่ง . . . พุดอีกนัยหนึ่ง ผลประโยชน์ของทุกชีวิตซึ่งถูกรบกวนโดย การกระทำหนึ่ง ๆ จะต้องได้รับการพิจารณา และให้น้ำหนักเท่า ๆ กับผลประโยชน์ในลักษณะเดียวกันของสิ่งมีชีวิตอีกชนิดหนึ่ง"²

สิ่งซึ่งซิงเจอร์ (Peter Singer) พยายามจะแสดงให้เห็น คือ ผลประโยชน์ของสัตว์ ควรจะได้รับการพิจารณาจากเราในน้ำหนักที่เท่ากับผลประโยชน์ของเรา สาเหตุซึ่งซิงเจอร์เชื่อว่า สัตว์มีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาผลประโยชน์ในน้ำหนักเท่า ๆ กับมนุษย์ก็เพราะ

¹Peter Singer, Animal Liberation. (New York : Avon Books, 1977), p. XI.

²Ibid., p. 6.

เขาคิดว่าสัตว์มีลักษณะสำคัญ ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการมีคุณค่าในตัวเอง (intrinsic value) ของสิ่งต่าง ๆ นั่นคือ ความสามารถในการมีความรู้สึก (sentience) ความปรารถนา (desire) (ถึงแม้สัตว์จะมีความปรารถนาในขั้นพื้นฐานก็ตาม) ความต้องการ (needs) และสิ่งเหล่านี้ไม่ว่าจะมีในใครหรืออะไรก็มีความสำคัญพอ ๆ กันทั้งนั้น ซิงเงอร์โต้แย้งโดยเปรียบเทียบกรณีสิทธิของสัตว์กับกรณีสิทธิของสตรีและคนผิวดำ ถ้าเราเชื่อว่าคนพวกนี้สมควรที่จะได้รับการพิจารณาผลประโยชน์เหมือน ๆ กัน บรูซ หรือคนผิวดำแล้ว สัตว์ก็เช่นกัน เนื่องจากเราเชื่อว่า ความสามารถทางปัญญา เหตุผล สติวิ ลักษณะต่างทางเพศ มิได้ทำให้คนเหล่านี้มีสถานะสภาพทางจริยธรรมต่างไปจากมนุษย์ผู้อื่น สิ่งหนึ่งที่พวกเขาที่มีความสามารถที่จะรู้สึกถึงความเจ็บปวด สามารถมีความสุข ความทุกข์ได้ และคุณสมบัติเหล่านี้เอง ซึ่งทำให้พวกเขาที่มีคุณค่าในตัวเอง มีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติต่อเพียงจุดหมาย (end) หาชีวิตไปสู่จุดหมาย (means to an end) ในทำนองเดียวกัน สัตว์ซึ่งมีคุณสมบัติเช่นนี้ก็ควรได้รับการพิจารณาเช่นกัน แต่ก็ได้หมายความว่าชีวิตสัตว์เหล่านี้มีค่า (value) เท่ากับชีวิตมนุษย์ ซิงเงอร์เชื่อว่าระดับของคุณค่านั้นขึ้นอยู่กับคุณสมบัติอื่น นั่นคือ ความสำนึกในตัวตน (self-awareness) นั่นก็คือมีประสบการณ์เกี่ยวกับตนเอง (ซึ่งเป็นคนละอย่างกับความสามารถในความรู้สึก เพราะความสำนึกในตัวตนนั้น จะต้องมีความรู้สึก ซึ่งมีความต่อเนื่อง มีความจำ มีการคิดล่วงหน้า ดังนั้น สิ่งซึ่งมีความรู้สึกเจ็บปวดอาจไม่มีความสำนึกในตัวตนก็ได้) และความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล (rational self-determination) ดังนั้น

"การฆ่ามนุษย์ผู้ใหญ่ ซึ่งมีการครบสามสิบสอง ผู้ซึ่งมีความสามารถในการสำนึกในตัวตน ในการวางแผนในอนาคตและในการมีความสัมพันธ์อย่างมีความหมายกับผู้อื่น เป็นความผิดที่เลวร้ายกว่าการฆ่าหนูซึ่งไม่มีลักษณะเช่นนี้ทั้งหมด . . . ลิงชิมแปนซี ลิงหรือสุกรนั้นมีความสำนึกในตัวตน มีความสามารถที่จะมีความสัมพันธ์ ซึ่งมีความหมายกับสิ่งมีชีวิตอื่นได้ในระดับสูงกว่าเด็กทารกที่มีความพิการทางสมองอย่างร้ายแรง หรือคนชรา มาก ๆ ซึ่ง หลงแล้ว"¹

ดังนั้นจะเห็นว่าตามความคิดของซิงเงอร์ ถ้าเราตกอยู่ในสถานการณ์ที่จะต้องเลือกระหว่างชีวิตของคนที่มีลักษณะทางจิตใจและสมองที่ปกติกับสัตว์ เราก็ควรเลือกรักษาชีวิตของคน

¹Ibid., pp. 22-23.

มากกว่า เพราะถึงแม้สัตว์บางพวก เช่น ลิงกอริลลา อาจมีความสามารถต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งเป็นคุณลักษณะซึ่งซิงเงอร์เชื่อว่าเป็นสิ่งบอกคุณค่าของชีวิต แต่ก็อาจเชื่อได้ว่า ลิงมีความสามารถนี้ในระดับที่น้อยกว่า อย่างไรก็ตามเมื่อหันกลับมาพิจารณาในเรื่องของการทำให้เกิดความเจ็บปวดแล้ว ซิงเงอร์คิดว่า เรื่องใครมีค่ามากกว่ากันไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เพราะ

"ความชั่วร้ายของความเจ็บปวดนั้น ในตัวมันเองไม่เกี่ยวข้องกับความลักษณะอื่นของสิ่งซึ่งมีความรู้สึกเจ็บปวดนั้น ๆ คุณค่าของชีวิตต่างหากที่เกี่ยวข้องกับความลักษณะอื่นเหล่านั้น"¹

จะเห็นได้ว่าซิงเงอร์นั้นมีความคิดในลักษณะของพวกสุขนิยม (Hedonism) ในแง่ที่เขาเชื่อว่า ความเจ็บปวดเป็นสิ่งที่ชั่วร้ายในตัวเอง ไม่ว่าจะเป็ความเจ็บปวดในมนุษย์หรือสัตว์ก็ตาม และในฐานะที่เราเป็นมนุษย์ซึ่งมีความสำนึกในเรื่องของคุณงามความดี เราก็ควรจะพยายามส่งเสริมให้เกิดความสุขให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และหลีกเลี่ยงการทำให้เกิดความทุกข์หรือความเจ็บปวด แม้จะเป็นความทุกข์ที่เกิดกับสัตว์ก็ตาม ความทุกข์ ความเจ็บปวดไม่ว่าจะเกิดกับใคร หรืออะไรก็เป็นสิ่งชั่วร้ายเหมือน ๆ กัน และในขณะที่เดียวกัน ซิงเงอร์ก็เป็นนักประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ซึ่งให้พิจารณาผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายเท่า ๆ กัน ดังนั้นถ้าจะพิจารณาให้ถี่ถ้วนแล้วจะเห็นว่า ตามความคิดของซิงเงอร์นั้น การทำทารุณต่อสัตว์ เป็นสิ่งที่ผิดทางศีลธรรม แต่ซิงเงอร์มิได้หยุดยั้งแค่นี้ จากความคิดของเขาใน Animal Liberation การฆ่าสัตว์ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของการฆ่าเพื่อเป็นอาหารหรือเพื่อความสนุกสนานโดยที่ผิดก่อให้เกิดความเจ็บปวดแก่สัตว์ ก็เป็นสิ่งผิดทางจริยธรรมเช่นกัน เนื่องจากสัตว์ส่วนใหญ่ เช่น ชั่ว ควาย สุนัข ฯลฯ มีความรู้สึก มีความอยากกระหาย (desire) ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เองซึ่งเขาเชื่อว่าเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงผลประโยชน์ (interest) เป็นสิ่งซึ่งชี้ให้เห็นถึงคุณค่าในตัวเอง เป็นจุดหมายในตัวเองและผลประโยชน์ที่สัตว์มี อันเนื่องมาจากคุณสมบัตินี้เอง ซึ่งทำให้สัตว์มีสิทธิพื้นฐานอย่างหนึ่งเหมือนกับมนุษย์คือ สิทธิในชีวิต (right to life) แต่เมื่อไรก็ตามถ้าเราจำเป็นต้องเลือกระหว่างการฆ่าคนกับฆ่าสัตว์ เงื่อนไขในการพิจารณาจะเปลี่ยนไป นั่นคือ จะกลายเป็นเรื่องของค่าของชีวิตของแต่ละสิ่ง ว่าใครจะมีค่ามากกว่ากัน ซึ่งขึ้นกับความลักษณะอื่น

¹Ibid., pp. 23-24.

นอกจากปีเตอร์ ซิงเจอร์แล้ว นักคิดอีกหลายท่านซึ่งเห็นด้วยกับสิทธิแห่งชีวิตของ สัตว์ ส่วนมากก็ยกเรื่องของความสามารถในเรื่องความรู้สึก ความปรารถนาต่าง ๆ และ ผลประโยชน์ขึ้นมาเป็นข้อสนับสนุนความคิดทั้งสิ้น คนเหล่านี้เชื่อว่าตามตรรกแล้วสิ่งซึ่งจะมี สิทธิจะต้องมีผลประโยชน์ ในแง่ที่ถ้าสิ่งนั้นสามารถที่จะได้รับประโยชน์ (benefit) หรือ ผลร้าย (harm) จากการกระทำหนึ่ง ๆ และผลประโยชน์ที่ว่านี้อาจแสดงออกให้เห็นได้โดย ปฏิกริยาต่าง ๆ ของสัตว์ เช่น ความเจ็บปวด หรือความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงอันตราย ที่จะมาถึงตัว นั่นคือสิ่งซึ่งจะมีผลประโยชน์ได้นั้นอย่างน้อยที่สุดจะต้องมีความสามารถในการ รับรู้ขั้นพื้นฐาน สิ่งนี้เองซึ่งชี้ถึงความผิดถูกในการกระทำ ชี้ให้เห็นว่าอย่างน้อยที่สุดสิ่งมีชีวิต เหล่านี้มีคุณค่า ซึ่งเหนือไปกว่าคุณค่าภายนอก (extrinsic value)

"ปัญหาได้อยู่ที่ว่า สัตว์เหล่านี้มีเหตุผลหรือไม่ หรือสัตว์เหล่านี้พูดภาษาคนได้หรือไม่ แต่อยู่ที่ว่าสัตว์เหล่านี้เจ็บปวดได้หรือไม่"¹

ข้อโต้แย้งที่ยกมาทั้งหมดนี้เป็นข้อโต้แย้งซึ่งพยายามจะชี้ให้เห็นว่า สิ่งมีชีวิตซึ่งมี ความสามารถในทางความรู้สึกนั้นก็สมควรที่จะได้รับการพิจารณาให้เป็นจุดหมายในตัวเอง มี คุณค่าในตัวเอง และควรถูกปลดปล่อยจากการเป็นทาสของการใช้ประโยชน์โดยมนุษย์ อาณา - สัจของศีลธรรมสมควรจำกัดอยู่แต่สังคมของมนุษย์ ใครก็ตามที่เห็นด้วยว่าลักษณะพื้นฐานของ การมีคุณค่าในตัวเองอยู่ที่ความสามารถในการรับรู้ จะต้องยอมรับว่า สัตว์ก็มีคุณค่าใน ตัวเอง คนที่ปฏิเสธคุณค่าในตัวเองในกรณีของสัตว์ จะถูกกล่าวหาว่าเป็นพวก "เผ่า พันธุ์นิยม" (speciesism) ดังนั้น

"เราต้องขยายขอบเขตของหลักแห่งเสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพให้ ครอบคลุมชีวิตของสัตว์ ขอให้การนำเอาสัตว์มาเป็นทาสนี้ร่วมลงหลุมศพไปพร้อม ๆ กับการ นำมนุษย์มาเป็นทาสในอดีต"²

¹Jeremy Bentham, An Introduction to Principles of Morals and Legislation. (New York : Hafner Publishing Co., 1948), p. 311.

²Peter Singer, "Animal Liberation" in Moral Problems., 2d ed., ed. James Rachels , (New York : Harper and Row, 1975), p. 84.

ความพยายามในการขยายขอบเขตของสิ่งที่มีคุณค่าในตัวเอง ได้รับการวิจารณ์จากนักคิดหลายท่าน เนื่องจากคนพวกนี้เชื่อว่า สิ่งที่จะได้รับการพิจารณาให้มีสิทธิพื้นฐาน เช่น สิทธิในชีวิตนั้นจะต้องเป็น "สัตว์ศีลธรรม" (moral agent) เท่านั้น นั่นคือ สิ่งซึ่งจะมีสิทธิได้จะต้องสามารถทำหน้าที่ในการรักษา หรือเคารพสิทธิเช่นเดียวกันในผู้อื่นได้ด้วย ซึ่งแน่นอนจะต้องมีความสามารถทั้งทางด้านสำนึก และสติปัญญาที่จะตระหนักเรื่องศีลธรรม อีกนัยหนึ่งคือ จะต้องรู้ว่าตนมีสิทธิอะไร และการละเมิดสิทธิเหล่านี้เป็นความผิดทางศีลธรรม ลักษณะของ "สัตว์ศีลธรรม" อาจสรุปได้ดังนี้ คือ

1. ความสำนึกในตัวตน (self-consciousness)
2. ความเข้าใจในหลักการทางศีลธรรม
3. เจตจำนงเสรี นั่นคือ ความสามารถที่จะลงใจทำตามหรือขัดกับหลักทางศีลธรรม
4. ความสามารถทางสำนึกที่จะกระทำการต่าง ๆ ¹

คนพวกนี้เชื่อว่า สิทธินั้นมีรากฐานมาจากหน้าที่ นั่นคือ เราจะมีสิทธิได้โดยสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อสามารถทำหน้าที่ตอบสนองได้ (reciprocal duty) และสิ่งซึ่งจะทำหน้าที่ชนิดนี้ได้ต้องเป็นสิ่งซึ่งมีเจตจำนงเสรีสามารถเลือกกระทำ หรือไม่กระทำได้ จะต้องเข้าใจในหลักการทางศีลธรรมได้ มิฉะนั้นแล้ว เราก็ไม่อาจกล่าวได้ว่าสิ่งนั้นกำลังทำหน้าที่หรือไม่ และถ้าสิ่งนั้นไม่มีความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้ การกระทำทุกอย่างของมันก็ไม่อาจประเมินค่าทางศีลธรรมได้นั่นคือ เราไม่อาจประนามลงโทษ หรือสรรเสริญการกระทำเหล่านั้นได้ ถ้าเราใช้ลักษณะเหล่านี้เป็นที่ตั้ง ก็จะเห็นว่าสัตว์บางประเภทที่มีวิวัฒนาการทางสมองสูงพอสมควร ก็อาจจัดรวมอยู่ในสังคมสัตว์ศีลธรรมได้ แต่ก็คงไม่ครอบคลุมถึงสัตว์ทุกชนิดที่ซึ่งเงอร์หรือคลาคต้องการ ซึ่งจะเห็นว่าพวกซึ่งอยู่ในขบวนการ "ปลดปล่อยสัตว์" (animal Liberation) จะใช้ "ผลประโยชน์" เป็นการวัดสิทธิพื้นฐานของสัตว์ โดยอ้างผลประโยชน์จากข้อเท็จจริงที่ว่า สัตว์มีความสามารถในการรู้สึก แต่ถึงกระนั้นก็ยังผู้โต้แย้งว่า สัตว์มีอาจมีผลประโยชน์ได้ เช่น เอช. เจ. แมคคอสลีย์ (H.J. McCloskey) เชื่อว่า

¹Richard A. Watson, "Self-Consciousness and the Rights of Non-human Animals and Nature", Environmental Ethics 1 (Summer, 1979) : 99-102.

"มโนทัศน์ในเรื่องผลประโยชน์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ ในที่นี้มีความหมายกำกวมและสิ้นไหล อยู่ตลอดเวลา ผลประโยชน์เป็นคนละสิ่งกับสวัสดิภาพ และยังรวมความหมายอื่นอีกหลายแง่ โดยปกติแล้วชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของคนคนหนึ่ง มักจะได้แก่ผลประโยชน์ของเขา อย่างไรก็ตามผลประโยชน์หนึ่งถึงสิ่งอื่นที่นอกเหนือไปจากความเป็นอยู่ที่ดี (นั่นคือ) บ่งว่าอะไรควรจะเป็น หรือ มโนทัศน์ของผลประโยชน์ มีความหมายซึ่งรวมคุณค่าชนิดคำสั่ง เราจึงไม่พูดถึงผลประโยชน์ของสัตว์ แต่พูดถึงชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของมันแทน"¹

แมคคอลลอสก์เชื่อว่า สัตว์นั้นอาจมีผลประโยชน์ในแง่ที่สามารถที่จะมีความเป็นอยู่ที่ดีได้ แต่ผลประโยชน์ที่เราพูดถึงถึงมนุษย์ รวมไปถึงคำสั่งซึ่งเป็นคุณค่าอยู่ด้วย นั่นคือ ถ้าเป็นผลประโยชน์ของมนุษย์แล้ว มันจะรวมไปถึงคำสั่ง "ควร" แมคคอลลอสก์เองมิได้อธิบายว่า ทำไมผลประโยชน์ในแง่นี้จึงไม่อาจใช้ได้กับสัตว์ อาจเป็นเพราะ เขาคิดว่ามีลักษณะอะไรบางอย่างซึ่งทำให้การพูดถึงผลประโยชน์ในลักษณะนี้ใช้ไม่ได้กับสัตว์ เช่น เราไม่อาจกล่าวได้ว่า "อ้ายดำ (สุนัข) ควรจะหาทางรักษาโรคเรื้อนของมันเสีย เพราะนั่นเป็นผลประโยชน์ของมัน" เพราะสัตว์มิได้มีความสามารถที่ควรจะทำหรือไม่ควรในสิ่งใดทั้งนั้น เมื่อกล่าวถึงผลประโยชน์ในแง่นี้ คือ ในลักษณะที่เป็นคำสั่งทางศีลธรรม ผู้เขียนคิดว่า ถ้าเป็นความจริงที่เราไม่อาจพูดถึงผลประโยชน์ลักษณะนี้ ได้กับสัตว์ ก็ต้องเป็นความจริงด้วยว่า เราไม่อาจพูดถึงผลประโยชน์แบบเดียวกันกับเด็กทารกแรกเกิด หรือคนที่พิการทางสมองได้ เพราะคนพวกนี้ก็ไม่อยู่ในสถานะที่รู้สึก ควร ทำเช่นนั้น เช่นนี้เหมือนกัน ดังนั้นถึงแม้ "ผลประโยชน์" จะมีความหมายรวมถึงคำสั่ง แต่คำสั่งในที่นี้อาจหมายถึงบุคคลอื่น ซึ่งอยู่ในสถานะที่อาจทำสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นเพื่อทารกหรือสัตว์ได้ และแมคคอลลอสก์ก็คล้ายกับคนอื่น ๆ ซึ่งไม่ได้อธิบายอย่างชัดเจนถึงเหตุผลที่มาสนับสนุนความคิดที่ว่า สิ่งใดก็ตามจะมีสิทธิได้เมื่อสิ่งนั้นมีผลประโยชน์ อย่างไรก็ตามล้มมติว่าแมคคอลลอสก์ก็คิดถูกในเรื่องนี้ ผู้เขียนก็ยังคิดว่าหลักของแมคคอลลอสก์ในเรื่องความหมายของผลประโยชน์ก็ยังใช้ได้กับสัตว์อยู่ แต่หลักนี้ในตัวของมันเองก็มิได้ยืนยัน หรือมิได้พิสูจน์ว่าสัตว์มีสิทธิใด ๆ ทั้งสิ้น เพียงแต่บอกเราว่า "ผลประโยชน์" ในความหมายคำสั่งทางศีลธรรมสามารถใช้ได้กับสัตว์ด้วย

¹Herbert J. McClosky, "Right", The Philosophical Quarterly

ในข้อที่ว่า การที่สัตว์มีสิทธิได้นั้น สัตว์จะต้องมีความสามารถทางศีลธรรมได้ จะต้องทำหน้าที่ได้ แต่สัตว์ไม่มีความสามารถทางนี้ การกระทำของสัตว์ไม่อาจประเมินค่าศีลธรรมได้ ดังนั้นเราจึงไม่อาจรวมสัตว์ให้อยู่ในสังคมสัตว์ศีลธรรมได้นั้น ผู้เขียนคิดว่า เพียงการยกตัวอย่างของเด็กทารก และคนสมองพิการมาด้วย ก็คงจะพอแสดงให้เห็นถึงความไม่สมเหตุสมผลของความคิดนี้ได้ ถึงแม้ว่าจะมีผู้โต้แย้งว่า เด็กทารกมีศักยภาพที่จะเป็นสัตว์ศีลธรรมได้อย่างเต็มตัว ถึงกระนั้นความคิดเรื่องศักยภาพไม่อาจใช้ได้กับกรณีของคนสมองพิการ คนพวกนี้หาได้มีศักยภาพที่จะเป็นสัตว์ศีลธรรมไม่ แต่เรายังเชื่อว่าเรามีหน้าที่ต่อเขา และหน้าที่ที่มีไปเกิดจากความล่งลาร เวทนา เท่านั้น แต่เป็นหน้าที่ซึ่งเขามีสิทธิที่จะเรียกร้องให้เราทำเช่นเดียวกัน ในกรณีของสัตว์ถึงแม้สัตว์จะไม่มีศักยภาพ ไม่อาจทำหน้าที่เพื่อรักษาสัตว์ได้ แต่นั่นมิได้หมายความว่า มันมิได้มีสิทธิที่จะเรียกร้องการกระทำบางอย่างจากเรา

จอห์น พาสมอร์ (John Passmore) ก็เป็นอีกท่านหนึ่งซึ่งปฏิเสธความคิดเรื่องสิทธิของสัตว์ โดยอ้างว่า สัตว์และมนุษย์ไม่อาจอยู่ร่วมสังคมเดียวกันได้ นั่นคือ ไม่อาจมีสิทธิแห่งชีวิตเหมือนมนุษย์ได้ ทั้งนี้เพราะลักษณะที่สำคัญของสังคม คือ สมาชิกมีผลประโยชน์ร่วมกันแต่จะเห็นว่าสัตว์หลายอย่าง เช่น เชื้อโรค หรือยุง เสือ ฯลฯ กับมนุษย์ไม่มีผลประโยชน์ร่วมกันแน่ เพราะผลประโยชน์ของสัตว์มักจะออกมาในรูปของการรุกรานมนุษย์ การนำความเสียหายมาสู่มนุษย์¹ ผู้เขียนคิดว่า ถ้าเป็นเช่นนั้นจริง นั่นคือ การอยู่ร่วมสังคมและสิทธิได้เหมือนกัน คือ การมีผลประโยชน์ร่วมกันแล้ว มนุษย์บางประเภท เช่น โจร ขโมย ก็ไม่อาจอยู่ร่วมสังคม หรือมีสิทธิพื้นฐานเช่นคนอื่นได้ ดังนั้นถ้าเราใช้ความคิดของพาสมอร์เป็นพื้นฐานแล้ว เราก็จะต้องแบ่งมนุษย์ด้วยว่าประเภทใด ควรอยู่สังคมเดียวกับเราบ้าง

ผู้เขียนทราบดีว่า ข้อโต้แย้งทั้งหมดนี้มิได้พิสูจน์ว่าสัตว์มีสิทธิในตัวเอง แต่อย่างน้อยมันก็แสดงให้เห็นว่า การเรียกร้องในเรื่องสิทธิของสัตว์ มิใช่การเรียกร้องอย่างไม่มีเหตุผล เรามีอาจปิดเรื่องนี้ออกจากความคิด และถือว่ามันเป็นเรื่องไร้สาระได้ ปัญหาที่แท้จริงมิได้อยู่ที่ว่าสัตว์มีสิทธิหรือไม่ แต่อยู่ที่เราใช้มาตรการอะไรอ้างสิทธิของสิ่งต่าง ๆ แม้แต่สิทธิของมนุษย์เอง โดยเฉพาะสิทธิทางธรรมชาติ (natural rights) ซึ่งมักมี

¹ John Passmore, Man's Responsibility for Nature. (London : Duckworth, 1974), p. 310.

ผู้อ้างถึงบ่อยครั้ง ซึ่งอาจเป็นเพราะมีเหตุการณ์อันน่าสลดใจอุบัติขึ้นไม่นานมานี้ เช่น การฆาตกรรมหมู่ชาวยิว การแบ่งผิว การสឹภัยทางการเมืองของชนชาวเขมร ฯลฯ ปัญหาเรื่องสิทธิพื้นฐานของมนุษย์นี้ก็ยังคงเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ว่ามีจริงหรือไม่ ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากความกำกวมของสิทธิต่าง ๆ ว่า มีพื้นฐานหรืออ้างมาจากลักษณะอะไรของมนุษย์ และการขาดข้อสรุปที่แน่นอนว่า สิทธิทางธรรมชาติชนิดใดมีน้ำหนักมากกว่าชนิดใด เจ. บี แมบบอท (J.B. Mabbott) เป็นผู้หนึ่งซึ่งแสดงถึงความไม่แน่นอนของความคิดเรื่องสิทธิทางธรรมชาติได้ค่อนข้างชัดเจน

"ความแน่นอนของทฤษฎีสิทธิธรรมชาติ ไม่จำเป็นจะต้องทำให้เราหยุดยั้งอยู่เพียงเท่านี้ ถ้าเราโจมตีรากฐานของมันได้ และนี่เองซึ่งจะเห็นว่าสิทธิธรรมชาติดคลอนแคลนมากที่สุด สิทธิธรรมชาตินั้น จะต้องประจักษ์ได้ในตัวของมันเอง และจะต้องเป็นอสังพัทธ์ เพราะถ้าสิทธิใดเป็นสิทธิซึ่งได้จากสิทธิพื้นฐานอื่น สิทธินั้นก็หาใช่สิทธิโดยธรรมชาติตามที่เราคิดไม่ และถ้าสิทธิใดจะต้องได้รับคำอธิบาย หรือส่นับส่วนจากข้ออ้างทางประโยชน์ของสังคม หรือปัจเจกบุคคลที่เกี่ยวข้องแล้ว "ประโยชน์" ก็กลายเป็นคุณค่าสูงสุดในกรณีนั้น และการไขว่คว้า (หาผลประโยชน์) นั้นก็อาจรบกวนหรือทำลาย "สิทธิ" ในเรื่องนั้นไป วิธีเดียวที่จะแสดงให้เห็นถึงความไม่น่าเชื่อถือของทฤษฎี ซึ่งอ้างเรื่องการประจักษ์ในตัวเองของสิ่งต่าง ๆ ในความเชื่อแบบนั้น ก็คือ การแสดงให้เห็นถึงประเภทต่าง ๆ ของสิทธินั้น ๆ"

"(แต่) นอกจาก (เรา) ไม่อาจบอกได้ว่า (สิทธิเหล่านี้) มีประเภทใดบ้าง และการเปลี่ยนแปลงในเรื่องขอบเขตของมันก็มีอยู่ตลอดเวลาแล้ว เนื้อหา (ของสิทธิ) เหล่านี้ก็ยังสับสนวุ่นวายอีกด้วย . . . (จะเห็นได้ว่า) ไม่มี "สิทธิโดยธรรมชาติ" ชนิดไหนเลย ซึ่งผู้ส่นับส่วนในเรื่องนี้ยอมรับว่า เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์จนไม่อาจแตะต้องได้ ทุกสิทธิอาจถูกบุกรุกได้ทั้งสิ้น ด้วยความเต็มใจของคนทั่วไป โดยใช้ประโยชน์ของสาธารณะเป็นข้ออ้าง"¹

¹ John B. Mabbott, The State and the Citizens., (London : Arrow, 1958), pp. 57-58.

จากคำกล่าวของแมบบอทแสดงให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่ว่า ลิทธิธรรมชาตินั้นในตัวเองไม่มีหลักการที่แน่นอนจนเป็นที่ตกลงกันได้ ผู้เขียนเองก็ไม่แน่ใจในเรื่องมาตรการการตัดสินของสิ่งต่าง ๆ จริง ๆ แล้วผู้เขียนอยากจะกล่าวด้วยซ้ำว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องซึ่งค่อนข้างจะสับสน และหาเหตุผลมาสนับสนุนโดยปราศจากข้อโต้แย้งไม่ได้ แต่สิ่งหนึ่งซึ่งผู้เขียนใคร่จะยืนยันก็คือ ปัญหาของสิทธินั้นยากที่จะบอกได้ ถ้าเราทั้งลักษณะของมนุษย์ หรือถ้าไม่ใช่ลักษณะของมนุษย์เป็นที่ตั้ง เพราะมนุษย์เท่านั้นที่พูดถึงเรื่องนี้ได้ สิ่งเป็นธรรมชาติอยู่เอง ที่มาตรการต่าง ๆ ในการอ้างสิทธิ จะต้องอิงลักษณะของมนุษย์และถ้าลักษณะที่อ้างมีอยู่ในสัตว์ ตามเหตุผลแล้วสัตว์ก็น่าจะมีสิทธิด้วย ซึ่งเท่าที่พิจารณามาแล้วนั้น ผู้เขียนคิดว่าการอ้างเรื่องผลประโยชน์ อันเนื่องมาจากความสามารถในความรู้สึก ความต้องการ ฯลฯ ของสัตว์นั้น มีเหตุผลพอที่จะกล่าวได้ว่า เรามีอาจจะทำต่อสัตว์เสมือนเป็นวิถีไปสู่จุดหมายได้ และถ้าเป็นเช่นนั้น วิธีการดำเนินของมนุษย์ผู้ที่มีความรับผิดชอบ ก็ย่อมจะต้องเปลี่ยนแปลงไปจากที่เราเห็นกันอยู่ทุกวันนี้อีกมาก

สิทธิของพืชและสิ่งไม่มีชีวิตในธรรมชาติ

ความพยายามที่จะขยายอาณาจักรของศีลธรรมให้เกินขอบข่ายสังคมมนุษย์ มิได้หยุดยั้งเพียงแค่นี้ นักคิดบางพวกพยายามที่จะแสดงให้เห็นว่า นอกจากสัตว์แล้ว แม่น้ำลำธาร ต้นไม้ โขดหิน ป่าไม้ไพรกวาง ก็มีคุณค่าในตัวเอง มีสิทธิในตัวเองเช่นกัน คนเหล่านี้เชื่อว่า "จริยศาสตร์สภาพแวดล้อม" (environmental ethics) ซึ่งให้ความสำคัญหรือคุณค่าในตัวเองแก่สิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาตินั้นน่าจะเป็นไปได้ พวกเขาเชื่อว่ากลุ่มของสิ่งซึ่งมีคุณค่าทางจริยธรรมนั้น จะต้องเป็นกลุ่มที่ใหญ่กว่ากลุ่มของพวกที่มีความสามารถในการรับรู้ และคุณค่าในตัวเองนี้มีพื้นฐานมาจากลักษณะอื่นซึ่งไม่ใช่ความเจ็บปวด หรือความลู่ของสิ่งนั้น ๆ นักคิดทางจริยศาสตร์สภาพแวดล้อมนี้แบ่งเป็น 2 พวกใหญ่ คือ พวกแรกเชื่อว่า ต้นไม้แต่ละต้น แต่ละเผ่าพันธุ์ แม่น้ำแต่ละสาย ฯลฯ มีคุณค่าในตัวของมันเอง และคุณค่านี้มิได้สัมพันธ์กับสิ่งอื่นใด นั่นคือ คุณค่าในตัวของมันมิได้อยู่ที่การมีส่วนช่วยให้สภาพแวดล้อมทั้งหมดทำงานไปได้อย่างดีที่สุด หรือเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์หรือไม่ ดังนั้นมาตรการในการพิจารณาว่าสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติมีคุณค่าในตัวเอง มักจะถือกันในลักษณะยอมรับคุณละเมิดทางความงามของสิ่งต่าง ๆ ความยิ่งใหญ่ ความเป็นอิสระ ฯลฯ ซึ่งคนเหล่านี้เชื่อว่ามิได้อยู่ในตัวของวัตถุเอง เป็นลักษณะวัตถุ

วิสัย (objective) เหมือนกับที่มนุษย์มีเลือดเนื้อ คุณค่าของมันมิได้เกี่ยวกับประโยชน์ที่มันจะมีต่อมนุษย์ และเราทุกคนสามารถที่จะซาบซึ้งคุณค่าเหล่านี้ได้ในสิ่งต่าง ๆ เอดเวิร์ด แอบบี (Edward Abbey) เป็นผู้หนึ่งซึ่งเป็นตัวแทนของความคิดเช่นนี้ได้เป็นอย่างดี เขาเชื่อว่าใครก็ตามที่ได้เห็นธรรมชาติ จะทราบถึงความงามของสิ่งต่าง ๆ ทั้งนี้ ดังนั้น

"ความคิดในเรื่องสิทธิของพงพืชนั้น ไม่จำเป็นต้องให้เหตุผลสนับสนุน สิ่งที่ต้องการคือ ทำให้คนสนับสนุนมากขึ้นเท่านั้น"¹

นอกจากนี้บางพวกก็ว่าสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติถึงแม้จะไม่มีควมยิ่งใหญ่ ไม่สวย ไม่แสดงถึงคุณค่าอะไรเลย ไม่มีประโยชน์ต่อใครหรืออะไร แต่อย่างน้อยที่สุด มันก็เป็นจุดหมายในตัวของมันเอง ความมีอยู่ของมันมีประโยชน์ต่อตัวมันเอง มันมีสวัสดิภาพได้ (welfare) ไม่ว่าจะเป็นแม่น้ำ ลาราร หรือก้อนหิน ล้วนแต่มี "ความต้องการ" ถึงแม้ความต้องการนี้จะมีความหมายคนละอย่าง กับความต้องการของสิ่งซึ่งมีความสามารถในการรับรู้หรือของสัตว์ เช่น ความต้องการของต้นไม้ คือ ความต้องการที่จะไม่ถูกรบกวนจากมนุษย์ ความเป็นอยู่ชนิดใดไม่ถูกแบ่งแยก (remain whole) ฯลฯ และการกระทำอะไรก็ตามที่ขัดกับสิ่งเหล่านี้ ถือว่าเป็นการทำร้ายสิ่งเหล่านี้ทั้งสิ้น²

ในเรื่องการเรียกร้องสิทธิของสัตว์ จะเห็นว่าเมื่อเราพูดถึงการทำร้ายนั้น มักจะเกี่ยวข้องกับความสามารถในการรับรู้ทั้งสิ้น ถ้าสิ่งใดรับรู้ได้ เราก็มีโอกาสดังกล่าวร้ายสิ่งนั้นได้เสมอ แต่เมื่อพิจารณา "การทำร้าย" สิ่งซึ่งมีความสามารถในการรับรู้ "การทำร้าย" นี้ดูมีความหมายแปลก ผู้เขียนไม่แน่ใจว่า เราจะสามารถ "ทำร้าย" ต้นไม้ชนิดไหนได้ แน่หนอนเราอาจทำผิดในการทำลายต้นไม้ในป่า แต่การกระทำผิดครั้งนี้ เราทำผิดต่อต้นไม้เองหรือไม่ ผู้เขียนไม่เชื่อว่าเราสามารถที่จะ "ทำร้าย" สิ่งเหล่านี้ได้ในแง่

¹Edward Abbey, The Journey Home., (New York : Dutton, 1977), p. 223.

²Christopher D. Stone, Should Trees Have Standing?. (Los Altos, California : William Kaufmann, 1974), p. 78.

ที่ทำให้มันต้องเสียผลประโยชน์ เพราะผู้เขียนเชื่อว่า การกระทำของเราต่อสิ่งเหล่านี้ ไม่ได้ทำให้มัน "เดือดร้อน" การที่เราเหยียบย่ำดอกไม้ป่า ตัวดอกไม้เองมิได้เดือดร้อน ในแง่ที่ว่า ตัวมันเองมิได้มีความรู้สึก มันมิได้มีความล้ามารถที่จะคิดว่า สิ่งที่เกิดขึ้นกับมันดีหรือไม่ดี นั่นคือ ถ้ามองจากแง่มุมของมันแล้ว มันมิได้เดือดร้อนอะไร ดังนั้นการถางป่าสิ่งมิใช่การทำร้ายตัวป่าเอง เพราะต้นไม้ไม่ล้ามารถจะเป็นผู้ "ถูกรุกราน" ได้ ถ้าการถางป่าจะเป็นการทำร้ายแล้ว ก็คงเป็นการทำร้ายมนุษย์เอง หรือไม่ก็สภาพแวดล้อม ทั้งหมด ซึ่งมีความสัมพันธ์กันเป็นระบบ ซึ่งถ้าระบบนี้ถูกรบกวน ในที่สุดมนุษย์เองจะเป็นผู้เดือดร้อน การที่เรากล่าวถึงต้นไม้ หรือโหนดหิน ในแง่ที่ทำให้ผู้พูดมีความรู้สึกคล้ายกับสิ่งเหล่านี้มีชีวิตจิตใจ เช่น "ต้นไม้เฉา" "ไม้ลัดขึ้น" ฯลฯ เป็นคำพูดในลักษณะอุปมาอุปมัย ซึ่งเดิมที่เราใช้กับสิ่งที่มีความรู้สึก ใช้กับคน เมื่อนำคำเหล่านี้มาพูดกับสิ่งที่ไม่มีความรู้สึก หรือมีชีวิตจิตใจ อาจทำให้เกิดความรู้สึกว่า มันมี "ผลประโยชน์" ที่จะต้องได้รับการปกป้อง ซึ่งค่อนข้างจะเป็นการเสี่ยงต่อการทำให้เกิดความเข้าใจผิด "ผลประโยชน์" นั้น จะมิได้เกิดขึ้นเมื่อสิ่งนั้นมีความต้องการอย่างรู้ตัว (conscious desire) ในแง่ของต้นไม้ มันอาจมีความต้องการ แต่ความต้องการนี้มิได้รวมความรู้สึกอยู่ด้วย ความต้องการ เช่น ความต้องการอาหารของมัน เป็นเพียงความต้องการ เพื่อจะทำให้การทำงานของตัวมันเป็นไปได้ ถ้าไม่ได้อาหาร มันก็จะหยุดเจริญเติบโต เซลล์หยุดทำงานและ "ตาย" ในที่สุด แต่ก็มีได้หมายความว่า มันเดือดร้อนกับการตายของมันเอง นอกจากนี้ถ้าพิจารณาดู สิ่งอื่นที่ไม่มีชีวิต เช่น แม่น้ำลำธาร การบอกว่า "ผลประโยชน์" ของมันคืออะไรยิ่งยากมากขึ้น และถ้า "ผลประโยชน์" ของมันขัดกับผลประโยชน์ของลำห้วยหรือวัชพืช เราควรจะเลือกผลประโยชน์ของสิ่งใดเป็นอันดับแรก จุดหมายแห่งความมีอยู่ของสิ่งเหล่านี้คือ อะไร ถ้าเราพิจารณาให้ลึกซึ้งจะเห็นว่า เรื่อง "ผลประโยชน์" ของพืชและสิ่งไม่มีชีวิตในธรรมชาติ ดูเป็นเรื่องเลื่อนรางมีดมนเสียจนยากที่จะยอมรับได้

"เพราะเท่าที่รู้ ดินอาจมีผลประโยชน์ในการที่จะถูกเหยียบย่ำด้วยเท้าของมนุษย์ หรือกระหล่ำปัส (อาจมีผลประโยชน์) ที่จะได้ถูกบริโภค จากข้อเท็จจริงที่ว่า เราไม่ทราบว่าจะเรากำลังเผชิญหน้ากับสิ่งมีผลประโยชน์หรือไม่ เราจึงไม่อาจอนุมาน

ได้ว่าเราต้องพิจารณาผลประโยชน์อะไรบ้าง"¹

ส่วนความคิดเรื่องสุนทรียภาพของธรรมชาติ ก็มีปัญหาเช่นกัน นอกจากสังคมหนึ่งจะมีคำนิยามของ "สุนทรียภาพ" ไม่เหมือนกันแล้ว สุนทรียภาพมีลักษณะเป็นอัตวิสัย หรือ วัตถุวิสัย ก็ยังเป็นที่ยกเถียงกันอยู่ และทำนองเดียวกับเรื่อง "ผลประโยชน์" ของสิ่งในธรรมชาติ ผู้เขียนไม่แน่ใจว่า "สุนทรียภาพ" ในธรรมชาตินี้ดีสำหรับตัวธรรมชาติเอง หรือดีสำหรับมนุษย์กันแน่ เราควรรักษา "สุนทรียภาพ" เหล่านี้ไว้ เพราะมีคุณค่าในตัวเอง ซึ่งเป็นเครื่องบอกสิทธิ์ที่จะมีอยู่ของมัน หรือเพราะเหตุผลทางประโยชน์ของมนุษย์กันแน่ ยิ่งถ้าพิจารณาถึงคุณค่าในตัวเอง เนื่องจากความมีอยู่ของสิ่งนั้น ๆ ดูจะเป็นความคิดที่ไม่มีเหตุผล และถ้าเรายอมรับความคิดนี้แล้ว มโนทัศน์เรื่องสิทธิ์ที่เราเคยยกเถียงกัน ก็คงต้องยกเลิก เพราะจะไม่มีเขต หรือกรอบแบ่งระหว่างคุณค่าของกระดาษแผ่นนี้กับคุณค่าของมนุษย์เลย โดยสรุปแล้ว ผู้เขียนคิดว่าข้อโต้แย้งในเรื่องคุณค่าในตัวเอง หรือสิทธิ์ของสิ่งที่ไม่มีชีวิต และพืชมีน้ำหนัคน้อยมาก (ถ้ามันมีน้ำหนักจริง) เมื่อเทียบกับการโต้แย้งในเรื่องสิทธิ์ของสัตว์

¹Leonard Nelson, System of Ethics., (New Haven : Yale University Press, 1956), p. 140.

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ล้วนแต่เป็นความพยายามที่จะแสดงให้เห็นถึงคุณค่าในตัวเองของ สิ่งเฉพาะต่าง ๆ หรือเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ในธรรมชาติ แต่ยังมีคนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเห็นว่า สิ่ง เฉพาะแต่ละสิ่ง เผ่าพันธุ์แต่ละเผ่าพันธุ์ งามมีค่าในตัวเองไม่ แต่สภาพแวดล้อมโดยส่วนรวม ทั้งหมดต่างหากที่มีคุณค่าในตัวเอง และคุณค่าของมันเป็นคุณค่าสูงสุด ซึ่งจะเป็นมาตรการวัด คุณค่าของสิ่งอื่น ความคิดแบบนี้จะเห็นได้ชัดจากงานของ อาลโด สีโอโพลด์ (Aldo Leopold) ซึ่งสนใจและเป็นห่วงต่อการสูญพันธุ์ของพืช สัตว์ การพังทลายของพื้นแผ่นดิน การ ทำลายระบบหมุนเวียนของแม่น้ำ ลำธาร ฯลฯ ในงานชิ้นสำคัญของเขาชื่อ A Sand Country Almanac เขาพยายามจะชี้ให้เห็นถึงคุณค่าในตัวเองของสภาพแวดล้อมโดยส่วนรวม และคุณค่า เหล่านี้เอง ซึ่งทำให้เกิดจริยศาสตร์ ซึ่งมีจุดศูนย์กลาง หรือใช้สภาพแวดล้อมเป็นตัวกำหนด สีโอ โพลด์ พยายามจะแสดงให้เห็นว่า จริยศาสตร์สภาพแวดล้อมนั้นเป็นไปได้อย่างไร จริยศาสตร์ ประเภทนี้มีพื้นฐานจากแบบแผน หรือกฎระเบียบของระบบสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เขาชี้ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่ว่า แต่ละเผ่าพันธุ์ไม่ว่าจะเป็นพืช สัตว์ ผืนแผ่นดิน อากาศ ฯลฯ ล้วน แต่มีส่วนช่วยผดุง "เศรษฐกิจ" หรือความอยู่รอดของธรรมชาติทั้งสิ้น ทุก ๆ เผ่าพันธุ์มีความ สำคัญพอ ๆ กัน เขาละทิ้ง "ระดับ" ความสูงต่ำของวิวัฒนาการ และให้ความสำคัญทาง คุณค่าโดยดูจากระบบการทำงาน (functional system of value) นั่นคือ คุณค่าของ เผ่าพันธุ์อยู่ที่ความสำคัญของมัน ต่อสังคมทางชีวะ (biotic community) ของโลก ซึ่งมี มนุษย์เป็นส่วนประกอบส่วนหนึ่ง เผ่าพันธุ์หนึ่งอาจมีความสำคัญมากกว่าอีกเผ่าพันธุ์หนึ่ง ถ้า มันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงไว้ซึ่งความสมดุลของสังคมชีวะทั้งหมด

สีโอโพลด์เชื่อว่า จริยศาสตร์สภาพแวดล้อมแบบนี้ จะต้องขยายขอบเขต "สังคม" ให้รวมไปถึงสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติที่ไม่ใช่มนุษย์ด้วย นั่นคือ นอกจากเราจะเป็นสมาชิกสังคม มนุษย์แล้ว เรายังเป็นสมาชิกสังคมทางนิเวศน์อีกด้วย (ecological community) ดังนั้นเรา จึงควรอาศัยจริยศาสตร์สภาพแวดล้อมนี้มา เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของเรา นั่นคือให้ พิจารณาสภาพแวดล้อมในฐานะ เป็นสิ่งซึ่งได้รับผลประโยชน์ จากพันธะทางจริยธรรมของเรา เขาได้เสนอกฎจริยศาสตร์ชนิด "คำสั่งเด็ดขาด" (Categorical Imperative) อันมี ความว่า

"อะไรก็ตามจะถูกตองก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นมุ่งที่จะรักษาศักดิ์ศรี ความมั่นคงและความงามของสังคมทางชีวะ และจะผิดก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นมีจุดมุ่งหมายในทางตรงข้าม"¹

จากข้อความนี้จะเห็นว่า สโโพลด์ยังต้องอาศัยคำซึ่งมีลักษณะมิใช่เป็นข้อเท็จจริงทางธรรมชาติอยู่ เช่น "ศักดิ์ศรี" "ความงาม" นี้เป็นเพราะเขา เชื่อว่าคุณค่าเหล่านี้มีพื้นฐานจากข้อเท็จจริงทางศาสตร์ ซึ่งเรียกว่า "นิเวศน์วิทยา" (Ecology) คุณค่าเหล่านี้เกี่ยวข้องกับโดยตรงกับความรู้ในสาขาอื่น อีกประการหนึ่ง เขาเชื่อว่าสิ่งซึ่งเราเรียก "ศักดิ์ศรี" และ "ความงาม" นั้นมิได้เป็นสิ่งที่เรานำเข้าไปยึดเยียดให้ธรรมชาติ แต่ค้นพบได้ในธรรมชาติโดยส่วนรวมแล้ว สโโพลด์ เชื่อว่าผลประโยชน์ของสังคมทางชีวะนั้น เป็นมาตรการสูงสุด ในการวัดความถูกต้อง หรือค่าทางศีลธรรม

ก่อนที่จะมีนิเวศน์วิทยา คนส่วนมากมองพืช สัตว์ ฯลฯ ในฐานะเป็นสิ่งเฉพาะแต่ละต้น แต่ละตัว แต่ละหน่วย และกลุ่มใหญ่ หรือเผ่าพันธุ์ของสิ่งเหล่านี้ก็คือกลุ่มของส่วนประกอบย่อย เป็นการมองในลักษณะของปรมาณนิยม (Atomism) ดังนั้นปัญหาทางศีลธรรมที่ตามมาจึงเป็นปัญหาความขัดแย้งของ "สิทธิ" และ "ผลประโยชน์" ของสิ่งเฉพาะแต่ละสิ่งหรือแต่ละกลุ่ม แต่นิเวศน์วิทยาทำให้เราสามารถเห็นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของ เผ่าพันธุ์และสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติได้ ถึงแม้ว่าแต่ละหน่วยหรือแต่ละเผ่าพันธุ์ จะมีส่วนประกอบแตกต่างกัน แต่สายใยของความสัมพันธ์ระหว่างเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมทำให้มันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

" . . . อย่างน้อยที่สุด ก็ไม่ใช่สิ่งประหลาดอะไรที่จะคิดถึงส่วนประกอบต่าง ๆ ของโลก เช่น ดิน ภูเขา แม่น้ำสาธารา บรรยากาศ ฯลฯ เป็นเสมือนอวัยวะส่วนต่าง ๆ หรือส่วนรวมที่มีส่วนประกอบย่อย แต่ละส่วนมีหน้าที่เฉพาะของมัน และถ้าเรามองเห็นภาพรวมนี้ได้ ว่ามันเป็นหนึ่งเดียวมาเป็นเวลานานแสนนานแล้ว เราอาจเห็นได้ว่ามันมิใช่แค่อวัยวะซึ่งมีการประสานงานทางหน้าที่กันเท่านั้น แต่เราอาจเห็นได้ว่ามันเป็นกระบวนการบริโภค

¹Aldo Leopold, A Sand County Almanac (New York : Oxford University Press, 1949) , p. 224.

และเสริมสร้าง ซึ่งในชีวิตวิทยาเราเรียกว่า เมตาโบลิซึม (Metabolism) หรือการเจริญเติบโต"¹

ถ้าจะเปรียบเทียบให้เห็นเด่นชัดก็อาจเปรียบได้กับสังคมนุษย์ ซึ่งในสังคมใหญ่จะประกอบด้วย สังคมย่อย ๆ หลายสังคม ซึ่งมีหน้าที่และบทบาทต่างกันไป แต่เมื่อมองภาพรวมแล้ว แต่ละสังคมน้อยจะมีความสัมพันธ์กัน ทำให้เกิดเป็นสังคมใหญ่ส่วนรวม ในทำนองเดียวกันกับส่วนประกอบต่าง ๆ ของสภาพแวดล้อม ที่มีความสัมพันธ์กันทำให้เกิดเป็นสภาพแวดล้อมโดยส่วนรวม และในสังคมนุษย์นั้นเรามีกฎเกณฑ์ทางจริยธรรม ที่จะรักษาเผ่าพันธุ์หรือสังคมของเราไว้ แต่ในขณะที่เดียวกันเราก็มีหน้าที่ที่จะรักษาสังคมส่วนรวม ซึ่งเราเป็นสมาชิกให้อยู่รอดด้วย จริยศาสตร์สภาพแวดล้อมของสีโอโพลด์ก็เช่นกัน เขาเรียกร้องให้เราพิจารณาถึงความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมทางชีวะ และให้มองเห็นถึงหน้าที่ของมนุษย์ ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างสัมพันธ์กันกับสังคมนี และ เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมที่จะรักษาความสมดุลย์ของสังคมไว้ ความเจริญงอกงามของสังคมชีวะเป็นมาตรการอสังพัทธ์ ซึ่งใช้ในการเปรียบเทียบคุณค่าสัมพันธ์ของแต่ละหน่วย นิยามความว่าสีโอโพลด์ไม่คิดว่าเป็นการผิดทางจริยธรรมอันใด ถ้าเราต้องฆ่าสัตว์บางชนิด หรือทำลายพืชบางชนิด ฯลฯ ถ้าการกระทำนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสมดุลย์ของธรรมชาติโดยส่วนรวม คุณค่าของสิ่งต่าง ๆ หรือหน่วยต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมเป็นสัมพันธ์ (relative) ซึ่งขึ้นอยู่กับความสำคัญของมันต่อความสมดุลย์ของส่วนรวม จริยศาสตร์ของสีโอโพลด์เน้น "พันธะซึ่งอยู่เหนือประโยชน์ส่วนตัว"² และ จริยศาสตร์ของเขา ก็ได้ยกให้มนุษย์เป็นข้อยกเว้นในการประเมินค่า โดยการเปรียบเทียบกับสังคมทางชีวะนี้ ดังนั้นมนุษย์เองก็ต้องแก้ปัญหา ซึ่งตนสร้าง เช่น ปัญหาการเพิ่มจำนวนประชากรอันเป็นปัญหาหนึ่ง ซึ่งทำให้สถานการณ์ของสังคมชีวะนี้เลวลง

เมื่อพิจารณาความคิดของสีโอโพลด์โดยรวม และเปรียบเทียบกับความคิดของพวกเขาที่เรียกกรังสิทธิ์ของสัตว์ จะเห็นว่ามีความแตกต่างกัน ดังนี้

¹ Aldo Leopold, "Some Fundamentals of Conservation in the Southwest," Environmental Ethics 1 (Summer 1979) : 139.

² Aldo Leopold, A Sand County Almanac, p. 223.

1. จริยศาสตร์สภาพแวดล้อมของเขานั้นเห็นว่าการใช้ "ระดับ" ของการวิวัฒนาการ เป็นมาตรการในการวัดคุณค่าในตัวเอง หรือสิทธิของสิ่งต่าง ๆ เป็นการใช้เหตุผลที่ไม่เหมาะสมในลักษณะ "เนินลื่น" ("slippery slope") เพราะถ้าพิจารณา เรื่องสิทธิของสัตว์จะเห็นว่าการโต้แย้งถึงระดับการวิวัฒนาการ โดยเฉพาะในเรื่องของความสามารถในความรู้สึก ฯลฯ ถ้าสิ่งใดซึ่งอยู่ในระดับต่ำและไม่มีความสามารถแ่งนี้ สิ่งนั้นก็ไม่มีคุณค่าในตัวเอง สโโพลด์นั้นทิ้งระดับการวิวัฒนาการโดยสิ้นเชิง และมองเกณฑ์วัดคุณค่าในระบบใหม่ เพราะเขาเชื่อว่าการใช้ระดับวิวัฒนาการ เช่น มีเหตุผล มีความรู้สึก มีชีวิตนั้นไม่แน่นอน และไม่มีเหตุผลพอที่จะหยุดยั้งให้เราารวมการมีอยู่ (existence) เข้าไปในฐานะเป็นเกณฑ์หนึ่งได้ ความคิดนี้คล้ายกับความคิดของ ฮันท์ (W.M. Hunt) และกูดพาสเตอร์ (Goodpaster) ซึ่งโจมตีการใช้ "การมีเหตุผล" "ความสามารถทางความรู้สึก" "ผลประโยชน์" เป็น เกณฑ์การวัดคุณค่าในตัวเองว่าเป็น "การอ้างเหตุผลบกพร่อง เพราะความใจแคบ" (fallcy of provin - cialism)¹

2. จริยศาสตร์ของสโโพลด์ มองสภาพแวดล้อมโดยส่วนรวม ในขณะที่อีกฝ่ายมองสิ่งเฉพาะแต่ละสิ่ง สัตว์แต่ละตัว ดังนั้นจริยศาสตร์ของเขายอมให้มีการฆ่าสัตว์ หรือพีช ฯลฯ ได้ ถ้าการกระทำนั้นจะทำให้เกิดผลดี หรือความล้มลุ่ยของสภาพแวดล้อมโดยส่วนรวม และการฆ่าสัตว์บางชนิด บางตัวมิใช่ทำได้เท่านั้น แต่อาจจะเป็นสิ่งที่น่าพึงปรารถนา เสียด้วยซ้ำ ส่วนพวกหลังนั้นตามตรรกแล้ว การทำลายชีวิตสัตว์เป็นสิ่งต้องห้ามโดยสิ้นเชิง

3. สโโพลด์มองการเลี้ยงสัตว์ ไม่ว่าจะในบ้าน หรือ การเลี้ยงเพื่อเป็นอาหารว่าเป็นผลงานสร้างสรรค์ของมนุษย์ เป็นเสมือนการแสดงให้เห็นถึงความมีอยู่ของมนุษย์ในธรรมชาติ ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งมองการกระทำเช่นนี้ เป็นเสมือนการทำร้ายสัตว์ การขัดขวางผลประโยชน์ของสัตว์

จริยศาสตร์ซึ่งใช้ธรรมชาติ สภาพแวดล้อม และความล้มลุ่ยของสภาพแวดล้อมเป็นพื้นฐานในการกำหนดคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ นี้มีนักคิดอีกหลายท่าน ซึ่ง เห็นพ้องต้องกันในหลักการ

¹William M. Hunt, "Are Mere Things Morally Considerable?."

เช่น คอลเวล (Thomas B. Colwell) เชื่อว่า ความสมดุลของธรรมชาติเป็น "แบบ
ในทางวัฏวิสัย ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานคุณค่าของมนุษย์ได้"¹ เพราะเขาเชื่อว่าไม่ว่า
คุณค่าอะไรก็ตามที่เราเคารพ หรือให้กับสิ่งต่าง ๆ จะต้องเข้าได้กับความสมดุลของธรรมชาติ
อี เอ็ม อัดัมส์ (E.M. Adams) เชื่อว่า ลักษณะของโลกและสภาพแวดล้อมเป็นมาตรฐาน ซึ่ง
มีคุณค่าในด้านวัฏวิสัย² ส่วน สเปอรรี่ (R.W. Sperry) เห็นว่า วิชาคำสตรเป็นแหล่ง
มาตรการตัดสินคุณค่า และระบบความเชื่อของมนุษย์ ธรรมชาติเป็นสิ่งที่ดีในตัวเอง ดังนั้น
จึงเป็นการถูกที่เราจะรักษาความสมดุลของมันไว้³ สรุปแล้วความคิดพื้นฐานของนักคิดพวกนี้เกี่ยวกับ
จริยศาสตร์สภาพแวดล้อมคือ การกระทำอะไรก็ตามต่อสภาพแวดล้อมนั้นจะถูกตองก็ต่อเมื่อ การ
กระทำนั้นมิได้รบกวนความสมดุลของระบบต่าง ๆ ในธรรมชาติ และกิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์
จะต้องไม่ขัดกับความสมดุลนี้ ความคิดในเรื่องจริยศาสตร์สภาพแวดล้อมชนิดนี้ เป็นความคิด
ค่อนข้างใหม่ การยอมรับในเรื่องคุณค่าชนิดนี้ยังมีน้อย กูดพาสเตอร์ให้ข้อวิจารณ์ไว้ว่า

"การยึดมั่นในอัตนิยม และผลของความจงรักภักดีต่อเหตุผลทางศีลธรรม ซึ่งโดย
ส่าระแล้ว ให้ความเป็นสากลแก่อัตนิยมนี้เอง . . . ซึ่งทำให้เรามีความรู้สึกต่อต้านต่อจริย-
ศาสตร์ สภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นที่ต้องการในปัจจุบัน เนื่องจากจริยศาสตร์ประเภทนี้มิได้ยอม
รับการลดทอนให้กลายเป็น (จริยศาสตร์ชนิด) "มนุษย์นิยม" และมันก็มีได้เข้ากับแบบแผน
ของความคิดทางศีลธรรมของมนุษย์ โดยทั่วไป"⁴

¹Thomas B. Colwell, "The Balance of Nature : A Ground For
Human Value" Main Currents in Modern Thought 4, (1969) : 46.

²Elliot M. Adams, "Ecology and Value Theory" Southern Journal
of philosophy 10, (1972) : 453.

³Richard W. Sperry, "Science and The Problems of Value",
Zygon 9, (1974) : 7-21.

⁴Kenneth E. Goodpaster, "'From Egoism To Environmentalism" in
Ethics and Problems of the 21st Century, eds. Kenneth E. Goodpaster and
Kenneth Sayre (Notre Dame : University of Notre Dam Press, 1979), p. 29.

ความพยายามที่จะสร้างจริยศาสตร์สภาพแวดล้อม อันมีความสัมพันธ์ของธรรมชาติ เป็นจุดหมาย มีลักษณะซึ่งใช้ข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ เป็นเนื้อหาสำคัญ เช่น เราอาจกล่าวว่า "การทดแทน (recycle) จะช่วยรักษาสมดุลของสภาพแวดล้อม" ดังนั้น "เราควรทดแทน" (เพราะสมดุลของธรรมเป็นสิ่งที่ดี) อาจได้รับการวิจารณ์ว่าเป็นการก้าวกระโดดจากข้อเท็จจริงไปสู่คุณค่า หรือ "การอ้างเหตุผลบกพร่อง แบบถือว่า คุณค่า เป็นสิ่งเดียวกับข้อเท็จจริงธรรมชาติ" (Naturalistic Fallacy) แต่

โฮล์มส์ รอลส์ตัน (Holmes Rolston) โต้แย้งในเรื่องนี้ว่า จริยศาสตร์สภาพแวดล้อมมิได้ก้าวกระโดดดังที่นักคิดหลายคนเข้าใจ ตามตรรกแล้ว ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมจะต้องมาก่อนการประเมินค่า แต่เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้ว รอลส์ตันเชื่อว่าเป็นการยากที่จะบอกได้ว่าอะไรมาก่อน อะไรมาหลัง เพราะเขาเชื่อว่า "ควร" นั้นเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับ "เป็น" คือ ในขณะที่เราก้าวจากข้อเท็จจริงต่าง ๆ ไปถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความกลมกลืน และในที่สุดถึงความงาม และความดีนั้นยากที่จะบอกได้ว่า ข้อเท็จจริงออกไปจากภาพเมื่อไรและคุณค่า เข้ามา เมื่อไร ดูเหมือนว่าคุณค่าจะเข้ามาในภาพอย่างสมบูรณ์แล้ว ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมนั้นมิใช่แต่ยืนยัน แต่แสดงออกถึงความดีอันหนึ่งอันเดียวกัน ความกลมกลืน การต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และความงามในธรรมชาติ คุณค่าเหล่านี้เป็นคุณสมบัติของระบบนิเวศน์ทั้งหมด มัน "แสดงตัวออกมาให้เห็น"¹

แบลคสโตน (Blackstone) เชื่อว่าคำที่เราใช้ หรือมโนทัศน์ที่เราใช้กับสภาพแวดล้อมนั้น เป็นทั้งคำทางคุณค่าและข้อเท็จจริง เป็นคำซึ่งเราอธิบายโลกที่ค้น หรือลักษณะซึ่งเรามองโลก และการที่เราเป็นส่วนหนึ่งของโลก ทำให้เราใส่คุณค่า หรือ มองเห็นคุณค่าทันทีที่เราได้คำอธิบายลักษณะของโลก² มาเรียตตา (Marietta) เชื่อว่า ถึงแม้ตามตรรกแล้วดูเหมือนข้อเท็จจริงจะไม่อาจส่งผล ทำให้เกิดเป็นคุณค่าได้ แต่ในการตัดสินใจทางศีลธรรมต่าง ๆ นั้น เราจำเป็นต้องโต้แย้งจากข้ออ้างที่เป็นข้อเท็จจริงไปสู่ข้อสรุปที่เป็นคุณค่าอยู่

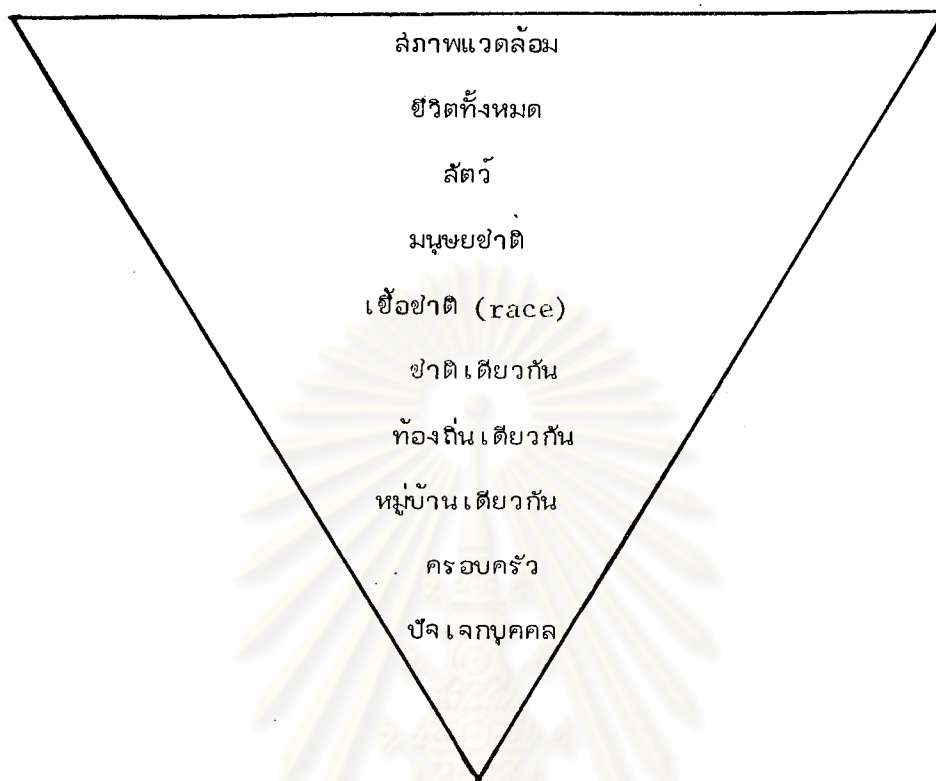
¹Holmes Rolston III "Is There an Ecological Ethic?" Ethics, (1970) : 100.

²William T. Blackstone, "Ethics and Ecology" in Philosophy and the Environmental Crisis, ed. William T. Blackstone (Athens : University of Georgia Press, 1974), pp. 24-26.

บ่อย ๆ เขามีความเชื่อพื้นฐานว่า ในความเป็นจริง เราไม่อาจมองข้อเท็จจริง หรือ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในโลกในลักษณะเป็นวัตถุวิสัยบริสุทธิ์ได้ นั่นคือ ในลักษณะซึ่งปรากฏการณ์ ภายนอกประทับลงบนจิต ซึ่งมีหน้าที่รับอย่างเดียว (passive mind) มาเรียกตัว เชื่อว่า ทั้งข้อเท็จจริง และคุณค่าของโลกนั้นผสมกลมกลืนกันด้วยจิตสำนึกของเรา ยากที่เราจะ สามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ ภายนอกในลักษณะเป็นอิสระจากคุณค่าได้ เวลาที่เราพูดถึงประโยคซึ่ง บรรยายข้อเท็จจริงนั้น ประโยคเหล่านี้ล้วนแต่ได้มาจากโลก ซึ่งเป็นประสบการณ์ของเรา โลกซึ่งเราอาศัยอยู่ และถึงแม้เราจะยอมรับว่ามันเป็นข้อความที่บอกข้อเท็จจริง แต่ในแง่หนึ่ง ก็เป็นการพูดถึงคุณค่าเหมือนกัน นั่นคือ ค่าจริงแท้ (truth value) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ คุณค่าในระบบ คุณค่ารวม เราไม่อาจมีประสบการณ์ชนิด "ข้อเท็จจริงดิบ" (brute fact) ได้ ดังนั้นจริยศาสตร์ซึ่งมีพื้นฐานมาจากข้อเท็จจริงทางสภาพแวดล้อม จึงมิได้ก้าวกระโดด ดังที่เข้าใจ แต่มันเป็นเรื่อง ของการที่เราเห็นคุณค่าแฝงอยู่ในการสังเกตโลกของเรา ซึ่ง ข้อเท็จจริง และคุณค่าผสมผสานกันอยู่ จะแยกจากกันก็โดยการสำรวจภายในของจิต (reflection, introspection)¹ ดังนั้นที่จริงแล้วข้อเท็จจริงมิได้มาก่อนคุณค่า

จริยศาสตร์สภาพแวดล้อมตามความคิดของลีโอโพลด์ และนักคิดอีกหลายท่านเป็น สิ่งจำเป็นในภาวะการณ์ปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากท่านเหล่านี้มีความเห็นว่า ถ้าเราต้องการที่ จะส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ชาติแล้ว เราจะต้องขยายมโนธรรมทางสังคมของเรา จากมนุษย์ไปสู่โลก นั่นคือ เราจะต้องคิดถึงปัญหาของสภาพแวดล้อมในลักษณะของปัญหาทาง จริยธรรมมากกว่าที่จะเป็นปัญหาของเศรษฐกิจ หรือปัญหาของการอยู่รอดของเผ่าพันธุ์เราเอง ดังนั้นมโนทัศน์นี้เกี่ยวกับความถูกต้อง ซึ่งเราใช้ในทฤษฎีเกี่ยวกับมนุษย์ จะต้องนำไปใช้กับสภาพ แวดล้อมด้วย วัตถุประสงค์ของมโนทัศน์ทางจริยธรรม จึงขยายกว้างขึ้น และกว้างขึ้นเรื่อย ๆ ดังนี้

¹ Don E. Marietta, Jr., "The Inter-relationship of Ecological Science and Environmental Ethics" Environmental Ethics 3, (Fall 1979) : 195-203.

ในชั้นนี้จรรยาศาสตร์ได้ครอบคลุมทุกอย่างในสภภาพแวดล้อม

"การขยายขอบเขตของจรรยาศาสตร์ไปสู่ . . . สภภาพแวดล้อมของมนุษย์ (ถ้าข้าพเจ้าเข้าใจเหตุการณ์ถูก) เป็นความเป็นไปได้ทางวิวัฒนาการ และเป็นความจำเป็นทางนิเวศน์ นักคิดตั้งแต่ เอลส์ คิล และ โอฮาห์ไดย์นฮัน (ความคิดที่ว่า) การกระทำอย่างไรก็ตามรับผิดชอบต่อผืนแผ่นดิน (โลก) มิใช่เพียงแต่จะไม่ฉลาดเท่านั้น แต่ (เป็นการกระทำ) ผิด (ทางจริยธรรม) ด้วย อย่างไรก็ตามสังคมก็ยังไม่ยอมรับความเชื่อนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าการเคลื่อนไหวทางการอนุรักษ์ ในปัจจุบันเป็นการเริ่มต้นของความเชื่อนี้"¹

นักคิดกลุ่มนี้เห็นว่า ینگความรู้เกี่ยวกับความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติของเรามีมากขึ้นเท่าใด ขอบเขตของคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ก็ขยายมากขึ้นเท่านั้น และความคิดทางประโยชน์นิยม ซึ่งเราเคยใช้กับการรักษาสภาพแวดล้อมนั้น ไม่เพียงพอที่จะรักษามัน

¹Leopold, A Sand County Almanac., p. 221.

ไว้ได้ นั่นคือ ความคิดที่ว่าให้รักษาความสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อม เพื่อความอยู่รอดของมนุษยชาติเองนั้น ไม่เพียงพอที่จะทำให้คนหยุดยั้งการกระทำอันไร้ความรับผิดชอบ หรือการกระทำที่ไม่มองการณ์ไกลของมนุษย์ไว้ได้ เพราะถ้าพิจารณาแล้วจะเห็นว่า ความเจริญทางเทคโนโลยีสามารถจะช่วยให้เราอยู่รอดได้ ที่จริงแล้วเทคโนโลยีช่วยสร้างสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ไว้ได้ เช่น อาจทำออกซิเจนให้เพิ่มมากขึ้น ในบรรยากาศโดยการปลูกพืชบางอย่าง หรือใช้สารทางเคมีบางอย่าง หรือเพิ่มปริมาณอาหารโดยใช้สารเคมีทดแทนการปลูกพืช โดยทั่วไปแม้แต่ความงามทางธรรมชาติ เทคโนโลยีก็อาจช่วยสร้างป่าดงพงพีแบบพลาสติกให้เหมือนจริงทดแทนได้ ดังนั้นปัญหาจริง ๆ ซึ่งไม่อยู่ที่การอยู่รอดของชีวิตมนุษย์ แต่มนุษย์นั้นเป็นสิ่งมีชีวิต ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความสำนึกถึงตัวเองและผู้อื่น นั่นคือเอกลักษณ์ของเรา และแหล่งที่มาส่วนหนึ่งของลักษณะเหล่านี้ก็คือ ความสัมพันธ์ของเรากับธรรมชาติ

"เราไขว่คว้าหาสิ่งมีชีวิตอื่นอยู่เสมอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเผ่าพันธุ์ของเรามีวิวัฒนาการและความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสิ่งเหล่านี้ และจากการวิวัฒนาการตั้งแต่อดีต เรายังคงมีความต้องการที่จะมีความสัมพันธ์ชนิดเป็นเพื่อนร่วมงานกับสิ่งเหล่านี้ต่อไป"¹

กล่าวคือ การที่เราจะเป็นมนุษย์ได้ทั้งกายและใจ เราต้องรวมและประสานทุกส่วนของโลกมาไว้ในตัวเรา เพราะ "สภาพแวดล้อมที่เป็นหมันก็จะผลิตวิญญูณะที่เป็นหมัน"² ดังนั้นความสัมพันธ์ของเราและสภาพแวดล้อม จึงเป็นการให้และรับอยู่ตลอดเวลา นักคิดเหล่านี้เชื่อว่า แม้ริยศาสตร์สภาพแวดล้อมจะเป็นอุดมคติ ซึ่งคนทั่วไปยังไม่ยอมรับและอาจจะไม่ยอมรับในเร็ววัน และตัวเราเองก็อดที่จะเห็นแก่ตัว และลืมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของเรากับธรรมชาติอยู่บ่อย ๆ ไม่ได้ แต่ในที่สุดแล้วริยศาสตร์สภาพแวดล้อมชนิดนี้จะต้องเป็นจุดหมายสูงสุดที่เราทุกคนจะต้องพยายามพยายาม เข้าไปให้ถึง

¹George H. Kieffer, Bioethics : A Text-book of Issues, (Massachusetts : Addison Wesley Co., 1979), p. 360.

²Ibid, p. 363.

ผู้เขียนคิดว่า ความคิดชนิดนี้มีผลอยู่ 2 ประการ คือ จริยธรรมที่ใช้ มนุษย์เป็น
 จุดหมายนั้น ไม่เพียงพอที่จะทำให้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ อันเป็นปัจจัยในความเป็นมนุษย์
 ของเราดำรงความสมดุลย์อยู่ได้ และในขณะที่เดียวกันถ้าดูจากความถูกต้องทางศีลธรรมแล้ว
 เราจะต้องให้คุณค่าในตัวเองแก่สภาพแวดล้อม อันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า ความสัมพันธ์
 ของเรากับธรรมชาติ เป็นความสัมพันธ์ชนิดพึ่งพาอาศัยกัน ธรรมชาติให้เรา เราก็ต้องให้
 ธรรมชาติ ผู้เขียนเห็นความสัมพันธ์อันจำเป็นของเรากับธรรมชาติ แต่ไม่แน่ใจว่า เมื่อถึงจุด
 ลุดยอดของความคิดแล้ว อะไรคือจุดหมายสูงสุด นั่นคือ ความอยู่รอดของธรรมชาติ หรือ
 ความอยู่รอดของมนุษย์ ปัญหาคือจำเป็นด้วยหรือ ที่เราจะต้องเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับสภาพ
 แวดล้อม โดยให้คุณค่าในตัวเองแก่มัน เพื่อเป็นทางออกในการแก้วิกฤตการณ์ที่เราประสบ
 อยู่นี้ ผู้เขียนเชื่อว่า เป็นสิ่งจำเป็นที่มนุษย์จะต้องคิดถึงตัวเอง ในลักษณะที่เป็นส่วนหนึ่งของ
 สภาพแวดล้อม เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ ฯลฯ แต่ฉันได้หมายความว่า
 ความว่า เราจะต้องให้จริยศาสตร์ของเราครอบคลุมไปถึงสิทธิของมันด้วย เพราะถ้าพิจารณา
 โดยลุ่มมติว่า วันหนึ่งในอนาคตเราจะต้องเลือกระหว่างความอยู่รอดของธรรมชาติโดยส่วนรวม
 กับการอยู่รอดของมนุษย์ชาติ (ถึงแม้ว่าอาจจะมีวันนั้น หรือ ตามความเป็นจริงเราจะอยู่โดย
 ปราศจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติไม่ได้ก็ตาม) ผู้เขียนเชื่อแน่ว่าในที่สุดเราก็จะต้องเลือก
 อย่างหลัง ถ้าเป็นเช่นนี้ ฉันได้แสดงให้เห็นหรือว่าในที่สุดจริยศาสตร์สภาพแวดล้อมก็ยังมีมนุษย์
 เป็นจุดหมายอยู่ดี ถ้าสภาพแวดล้อมโดยส่วนรวมมีคุณค่าในตัวเองจริง และถ้าเราจำเป็นจะต้อง
 เลือกระหว่างสภาพแวดล้อมโดยส่วนรวม กับมนุษย์จำนวนหนึ่ง ตามความคิดทางตรรก ใน
 ความเห็นของคนกลุ่มนี้ เราก็อาจต้องเสียสละชีวิตของคนกลุ่มนี้ แต่ถ้าจริยศาสตร์สภาพแวดล้อม
 ยอมให้มนุษย์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมฮิวะ มีคุณค่าสูงสุด เนื่องจากมนุษย์มีส่วนสำคัญในการ
 ช่วยรักษาสันติภาพของสภาพแวดล้อม เพราะมนุษย์มีความรู้ ความสามารถที่จะช่วยแก้ไขสถาน-
 การณ์ความเสื่อมโทรมต่าง ๆ ได้ และในขณะที่เดียวกันสมาชิกเผ่าพันธุ์อื่น ซึ่งไม่มีความสามารถ
 เช่นนี้ ก็จะต้องมีค่าน้อยกว่ามนุษย์ ถ้าเช่นนี้ผู้เขียนก็คิดว่าไม่จำเป็นอะไรที่เราจะต้องสร้าง
 จริยศาสตร์สภาพแวดล้อมเช่นนี้ขึ้นมา เพราะถ้าโดยการเปรียบเทียบกับแล้ว มนุษย์มีคุณค่า
 (functional value) มากที่สุดแล้ว การอยู่รอดหรือการรักษาเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ก็จะต้อง
 มีความสำคัญที่สุดในสังคมฮิวะ นั่นก็คือ เราจะต้องหันกลับไปสู่จริยศาสตร์ ซึ่งมีมนุษย์เป็นสิ่งที่
 สำคัญสูงสุดอีก

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นด้วยกับพาสมอร์ (Passmore) ที่ว่าสิ่งที่เราต้องการนั้น ฝึการให้คุณค่าในตัวเองแก่สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ แต่เป็นการทำให้มนุษย์เห็น ข้อเท็จจริงที่เราต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติมากกว่า¹

ผู้เขียนตระหนักดีว่าหลักจริยธรรมส่วนหนึ่งของเรา อยู่บนพื้นฐานของความคิดแบบ ประโยชน์นิยม และเมื่อสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป เราอาจจำเป็นต้องประสาน ความคิดทางจริยศาสตร์แบบใหม่เข้ามาด้วย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นจุดมุ่งหมาย หรือศูนย์กลางของ จริยศาสตร์นั้น ๆ คงจะไม่ก้าวไปไกลกว่าสิ่งซึ่งมีความสามารถในด้านความรู้สึก สิ่งอื่นนอก เหนือไปจากนั้น มีความสำคัญต่อเราไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ไม่ว่าจะ เป็นความสำคัญทาง วิทยาศาสตร์ ทางเศรษฐกิจ หรือทางสุนทรีย์ บางพวกก็มีความสำคัญทางอ้อมในแง่ที่มัน เป็น ส่วนหนึ่งของระบบนิเวศน์ ซึ่งเป็นสิ่งซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพของเราในที่สุด ผู้เขียน เห็นด้วยอย่างยิ่งว่า / สิ่งซึ่งมีประโยชน์ต่อความเป็นอยู่ของเราทั้งทางตรง และทางอ้อม เหล่านี้ ควรได้รับการส่งเสริมให้อยู่ในสภาพที่ดี และได้รับการรักษาไว้ แน่นนอนอาจมี บางสิ่ง ซึ่งเรายังสงสัยอยู่ว่าให้ประโยชน์ต่อเราหรือไม่ ในกรณีนี้ผู้เขียนคิดว่าจะไม่เป็นการ ฉลาดเลย ถ้าเราจะปล่อยให้เผ่าพันธุ์หรือสิ่งเหล่านี้สูญหายไปจากโลก ก่อนที่เราจะเข้าใจ บทบาทของมันต่อความเป็นอยู่ของเราอย่างชัดเจนเสียก่อน และแน่นอนในบางสถานการณ์ เราอาจจำเป็นต้องเลือก และบางครั้งการเลือกนี้อาจจะต้องเลือกที่จะยอมให้เผ่าพันธุ์หนึ่ง สูญพันธุ์ไปเลยก็ได้ แต่การตัดสินใจจะต้องได้รับการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนและรอบคอบเสียก่อน

จากการพิจารณาข้อโต้แย้งต่าง ๆ ในเรื่องสิทธิของสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ ผู้เขียนคิดว่า ข้อโต้แย้งที่มีน้ำหนักมากที่สุดก็คือ ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิของสัตว์ ผู้เขียน เชื่อว่า การรักษาสมดุลย์ของสภาพแวดล้อม ไม่จำเป็นต้องให้สิทธิหรือคุณค่าในตัวเองแก่ สภาพแวดล้อม เพราะผู้เขียนเชื่อว่าเรื่องของสิทธินั้น เป็นเรื่องของสิ่งซึ่งมีความรู้สึก มี ความสามารถในการรับรู้ได้ ถ้าสิทธิแห่งชีวิตของมนุษย์มีจริงแล้ว สภาพแวดล้อมที่ดีก็น่าจะเป็น สิ่งซึ่งมนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับ และมนุษย์ทุกคนมีหน้าที่ที่จะรักษาความสมดุลย์ของมันไว้ ผู้เขียน

¹Passmore, Man's Responsibility for Nature, p. 316.

เห็นด้วยกับนักคิดหลายท่านที่ว่า สิทธิแห่งชีวิตของมนุษย์มิใช่สิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ไปวัน ๆ เท่านั้น แต่เป็นสิทธิที่จะมีชีวิตที่ดี ที่คุ้มค่ากับความเป็นมนุษย์¹ วิกฤตการณ์ทางสภาพแวดล้อม เป็น เหตุการณ์ซึ่งท้าทายความคิดเรื่องสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งทุกคนกล่าวกันจนติดปากนั้น ปัญหา คือ เราพร้อมที่จะเสียสละและกระทำหน้าที่ เพื่อสิทธิอันชอบธรรมดังกล่าวหรือไม่

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹Blackstone, "Ethics And Ecology" in Philosophy and the Environmental Crisis., ed. Blackstone, pp. 13-40.